

Prof. Dr. İsmail Yakıt

TÜRK-İSLÂM KÜLTÜRÜNDE
EBCED HESABI
VE
TARİH DÜŞÜRME

YAYIN NU: 245
KÜLTÜR SERİSİ: 65

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-084-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1992

Yeniden gözden geçirilmiş ilaveli

5. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. İsmail Yakıt; 1950'de Denizli'nin Tavas İlçesi Kızılcabölük Bucağı'nda dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu memleketinde, liseyi Denizli'de bitirdi. Yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde (1970–1974) tamamladı.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından burslu olarak Fransa'ya gönderildi. "Paris-IV Sorbonne Üniversitesi'nde" Doktora yaptı (1974–1979). Doktora tez çalışmaları esnasında, Sorbonne Üniversitesi'nde Mukayeseli Felsefeler Dalı'nda İhtisas Diploması aldı (1976). Kahire (Mısır) Üniversitelerinde araştırmalarda bulundu (1976–1977). Paris Tıp Fakültesi'nin Juvisy Dokümantasyon Merkezinde araştırmalar yaparak "Anthropologie biologique" sertifikası aldı (1978).

1979'da İslam Felsefesi ve Mukayeseli Felsefeler dalında Paris-IV Sorbonne Üniversitesi'nde hazırladığı evrim teorileri üzerindeki Doktora tezini "Pekiye" dereceyle savunarak yurda döndü. Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler (İlahiyat) Fakültesi'ne Dr. Asistan olarak girdi (1980). KKTC'nde Yedek Subay olarak askerlik yaptı (1980–1981). Yardımcı Doçent oldu (1982). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Türk-İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı'na naklen tayin oldu (1984). Doçent oldu (1986). İslam Felsefesi Profesörlüğü'ne yükseltildi ve akabinde S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanlığı'na tayin edildi (1993). Üç dönem arka arkaya dekanlık yaptı (1993–2003). Bu arada Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurucu Müdürlüğü görevini de yürüttü (1993–1999). Halen Antalya'da Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Fransızca ve Arapça bilen İsmail Yakıt'ın, 40 yılı aşkın akademik hayatı boyunca, yayınlanmış çok sayıda kitabı, makale ve bildirisi vardır. Çalışmalarının bazıları İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Almanca, Uygurca, Özbekçe ve Japoncaya çevrilmiştir.

Yayınlanmış Kitaplarından Bazıları: *Ihvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi; Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme; Batı Düşüncesi ve Mevlâna; Atatürk ve Din; Yunus Emre'de Sembolizm, Türk-İslam Düşüncesi Üzerine Araştırmalar; Osmanlı Araştırmaları; Hz. Peygamber'i Anlamak; Kur'a'n'ı Anlamak; İslam'ı Anlamak; Zaman Değirmeni; Yakut'tan Tarihler; Tıp Felsefesi ve Etiği Üzerine; Mevlâna'da Aşk Felsefesi; Arşiv Belgeleri Işığında Kızılcabölük; Geçmişten Günümüze Uzunpınar; Hatıralarıyla İz Bırakanlar, Türklüğü Tartışılan Meşhurlar.*

Bazı Tercümeleeri: *İbn Sina Felsefesi ve Ortaçağ Avrupasındaki Etkileri (Goichon'dan terc.); Galen'e Reddiye (Farabi'den terc.); Erdemli Tabip Bir Filozof Olmak Zorundadır (Galen'den terc.); İbnü'l-Arabi ve Fahreddin el- Razi'nin Düşüncesinde İlahî Ben ile Beşerî Ben (Arnaldez'den terc.)*

İsmail Yakıt'ın bütün yayınlarını görmek için:

www.ismailyakit.com

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	14
TRANSKRİPSİYON CEDVELİ	18
HİCRÎ ve MİLÂDÎ TARİHLERİ BİRBİRİNE ÇEVİRME FORMÜLÜ	18
ÖNSÖZ	19
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ	25
I- EBCED NEDİR?	27
A- EBCED KELİMESİ VE ALFABEYİ OLUŞTURAN DİĞER KELİMELER.....	27
B- MENŞEİNE DAİR RİVAYETLER VE YORUMLAR.....	28
1- Altı Şah.....	29
2- Altı Şeytan.....	29
3- Haftanın Günleri.....	29
4- Altı Dönem.....	29
5- İlahî İsimlerin Altı Anahtarı.....	31
6- Altı Emir ve Yasak.....	33
7- Didaktik Tavsiyeler.....	33
8- Diğer Rivayetler.....	34
C- RAKAMLAR VE HARFLER METAFİZİĞİ.....	35
D- DİĞER ALFABELERDE HARFLER VE RAKAMLAR.....	38
1- Romen veya Latin Harfleri ve Rakamları.....	38
2- Fransız Rakamları veya Mâlî Rakamlar.....	38
3- Yunan Harfleri ve Rakamları.....	39
4- İbranî ve Süryanî Harfleri ve Rakamları.....	39
E- EBCED DÜZENİNDE RAKAM-HARF İLİŞKİSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE HERMETİZM....	42
1- Alfabenin Ortaya Çıkışı.....	42
2- Harflerle Alfabetik Numaralandırma = Ebcad Düzeni.....	43
3- Kuzeybatı Samilerindeki Sayısal Gösterimler.....	45
4- Hermetizm Bağlantısı.....	49
II- EBCED HESABI	51
A- TANIMI.....	51
B- ÇEŞİTLERİ.....	51
1- Asıl Ebcad Hesabı = Küçük Ebcad Hesabı (=Cümel-i Sağır).....	51
2- En Küçük Ebcad Hesabı (=Cümel-i Aşğar).....	52
3- Büyük Ebcad Hesabı (=Cümel-i Kebir).....	53
4- En Büyük Ebcad Hesabı (=Cümel-i Ekber).....	53
C- MÜŞTEREK SAYI ÇİZELGESİ.....	54
D- EBCED'İN KULLANILDIĞI YERLER.....	55
1- Günlük İhtiyaçlar ve Haberleşmelerde.....	55
2- İsim Sembolü Olarak.....	55

3- Çocuğa İsim Verilirken	58
4- Kitap ve Makalelerde.....	59
a) <i>Kitap Sayfalarında</i>	59
b) <i>Kitapların Ay ve Sene Kayıtlarında</i>	60
c) <i>Yazı Bölümlerinde</i>	60
d) <i>Madde Başlıklarında</i>	60
5- Resmî Devlet Kayıtlarında	60
a) <i>Vak'anüvis Kayıtlarında</i>	61
b) <i>Vakıf Kayıtlarında</i>	61
c) <i>Sayımlar ve Envanter Hesaplarında</i>	61
6- İlimlerde.....	62
a) <i>Fen İlimlerinde</i>	62
a1) <i>Fizik-Matematik ve Astronomide</i>	62
a2) <i>Mimarlıkta</i>	63
<i>Mimar Sinan'ın Eserlerinde Ebced</i>	63
<i>Mühim Bir Açıklama</i>	66
b) <i>Cifr ve Vefk İlimlerinde</i>	73
b1) <i>Büyü ve Muskalarda</i>	73
b2) <i>Burçları Öğrenmede (=Eş Seçimi ve Astrolojide)</i>	74
b3) <i>Define Aramada</i>	75
c) <i>Tasavvuf ve Din İlimlerinde</i>	76
c1) <i>Tasavvufî Yorumlarda</i>	76
c2) <i>Zikir Sayılarının Belirlenmesinde</i>	77
c3) <i>Kur'ân Tefsirlerinde</i>	77
c4) <i>Kadir Gecesinin Tesbitinde</i>	79
d) <i>Musikîde (=Ebced Notası)</i>	80
e) <i>Sanat Eserlerinde</i>	82
f) <i>Askeri Sayımlarda</i>	83
7- Tarih Düşürmede	86
E- TARİH DÜŞÜRMEDE GEREKLİ BİLGİLER	86
1- Tanımı.....	86
2- Tarihler Nasıl Hesaplanır?.....	86
3- Ebced Hakkında Gerekli İmlâ Kuralları	89
a) <i>Telâffuz ve Hatt Özelliği</i>	90
b) <i>İmlâ Değişikliği</i>	90
c) <i>Terkiplerin Durumu</i>	91
d) <i>Şeddelerin Durumu</i>	92
F- NELERE TARİH DÜŞÜRÜLMÜŞTÜR?.....	92
1- Mansıb ve Tayinlere.....	93
a) <i>Padişahların Tahta Çıkmasına (=Cülûs)</i>	93
b) <i>Sadrazamların Tayinlerine (SM, 19-21, ABI, 228)</i>	94

c) Şeyhülislâm Tayinlerine (SM, 26-7)	100
d) Diğer Tayinlere	103
2- Doğumlara	107
3- Sünnet Olanlara	111
4- Evlenmeler ve Dügünlere	112
5- Ölümlere	114
a) Kendi Eceliyle Vefat Edenlere	114
b) Şehit Olanlara	118
c) Boynu Vurulanlar - Katledilenler ve Cinayetlere	120
d) İntihar Edenlere	122
6- Zaferler veya Fetihlere (=Fütühât)	122
7- Umumî Felaketlere	127
8- Cami, Mescid, Tekke, Zaviye, Medrese, Han, Hamam, Hastane, Köprü, Çeşme vs. Gibi Sadaka-i Cariyelerin İnşa ve Tecdidlerine	128
9- Yazma ve Basma Kitapların Tamamlanışına	135
10- Seyahatlara	138
11- Taht Kavgaları, İsyanlar ve Görevden Azlolanlara	140
12- Antlaşma, Kongre ve Sempozyumlara	141
13- Yeniyl Tebrikleri ve Kutlamalara (SM, 64-66)	141
14- Hiciv ve İstihza İçin	143
15- Diğer Konulara	147
G- FARŞÇA VE ARAPÇA TARİHLER	150
1- Farsça Düşürülen Tarihler	151
2- Arapça Düşürülen Tarihler	153
H- ÂYET VE HADİSLERLE DÜŞÜLEN TARİHLER	160
III. BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE TARİH DÜŞÜRME SANATI	165
A- BAŞLANGICI	165
1- İlk Belirtiler	165
2- İstanbul'un Fethine Düşürülen Tarihler	171
3- Hızır Bey ve Açtığı Çığır	173
B- GELİŞME DEVRİ	175
1. Hicrî IX. Asrın İkinci Yarısı (857-900 Yılları Arası)	175
2- Hicrî X. Asır (901-1000) Yılları Arası	182
3- Hicrî XI. Asır (1001-1100 Yılları Arası)	207
4- Hicrî XII. Asır (1101-1200 Yılları Arası)	229
C- ALTIN ÇAĞI	251
1- Sururî: Hayatı ve Şahsiyeti	251
2- Sururî'nin Kendisinden Önceki Olaylara Tarih Düşürmesi	254
3- Sururî'nin Kendi Hayatını Tarihlemesi	257
4- Sururî ve Hicrî 1211 Senesi	257
5- Sururî'nin Çok Tarih Düşürme Yeteneği	259

6- Sururî'den Nükteli Tarihler	260
7- Hicri XIII. Asırda Sururî'nin Çağdaşı Müverrihler Tarafından Sururî'nin Ölümüne Kadar Düşürülen Tarihler	265
D- SURURÎ'DEN TANZİMAT'A KADAR	276
1- Müverrihlerin Çoğalması	276
2- Olaylara Müşterek Tarihler	287
E- TANZİMAT'TAN LATİN HARFLERİNİN KABULÜNE KADAR	291
1- Hicri XIII. Asrın Sonuna Kadar (1255-1300)	291
2- Hicri XIV. Asır'dan Harf İnkılâbına Kadar	311
F- LATİN HARFLERİNİN KABULÜNDEN GÜNÜMÜZE KADAR	331
1- Hicri XIV. Asrın Sonuna Kadar (1347-1400/1928-1979)	331
2- Hicri XV. Asır... (1401/1980'den Günümüze Kadar (= 1438/2017))	349
G- RUMÎ (= MALÎ) TAKVİME GÖRE DÜŞÜRÜLEN TARİHLER	362
H- MİLÂDÎ TAKVİME GÖRE DÜŞÜRÜLEN TARİHLER	376
İ- KURTULUŞ SAVAŞI VE ATATÜRK İÇİN DÜŞÜRÜLEN TARİHLER	403
IV- TARİH TÜRLERİ VE FORMÜLLERİ	415
A- MA'NEN TARİHLER	416
1- Kelime Tarihler	416
a) Bir Kelimeli Tarihler	416
b) Terkip Halindeki Tarihler	417
c) Kelime ve Terkip Halinde Olan Tarihlerin Tarih Manzumelerindeki Yeri	419
2- Tam Tarih	423
a) Asıl Tam Tarih	424
b) Katmalı Tam Tarih	426
c) Dolaylı Tam Tarih	427
3- Ta'miyeli Tarih	431
a) Eksik Ta'miye	431
b) Fazla Ta'miye	436
4- Noktalı Harflerle Tarih	441
a) Asıl Noktalı Harflerle Tarihler	442
b) Ta'miyeli-Noktalı Tarihler	445
5- Noktasız Harflerle Tarih	447
a) Noktasız Harflerin Hesaplanmasıyla Tarih:	447
b) Hiç Noktalı Harf Kullanılmadan Düşürülen Tarihler	449
6- Noktalı ve Noktasız Harflerle Tarih	450
7- Katmerli Tarihler (=Dütâ-Setâ-Ratâ...)	451
a) Asıl Katmerli Tarih	451
b) Beyitle Katmerli Tarih	453
c) Noktalı-Noktasız Katmerli	454
d) Katmerlinin Katmerlisi Tarih	456
8- Katıp-Atma Yoluyta Tarih	457

9- Muvassal Harflerle Tarih.....	461
10- Mukatta'a (Kesik) Harflerle Tarih	462
11- Mükerrer Harflerle Tarih	463
12- Gayr-i Mükerrer Harflerle Tarih	464
13- Müveşşah (= Tevşih = Akrostiş) Harflerle Tarih	464
14- Beyitle Tarih.....	468
a) Her Mısra'ı Birer Tarih Olan Beyitler.....	468
a1) Her Mısra'ı Birer Tam Tarih Olan Beyitler.....	468
a2) Her Mısra'ı Menkut Tarih Veren Beyitler.....	473
b) Beytin Tamamı Sadece Bir Tarih Veren Beyitler	475
b1) Beytin Tamamının Bir Tam Tarih Olması.....	475
b2) Beytin Tamamının Menkut Bir Tarih Vermesi.....	477
c) Müstezâd Yollu Tarihler	478
B- LAFZEN TARİHLER	481
C- LAFZEN VE MA'NEN TARİHLER	484
1- Fazla Ta'miyeli Lafzen ve Ma'nen Tarihler	488
2- Eksik Ta'miyeli Lafzen ve Ma'nen Tarihler	489
D- KARIŞIK TARİHLER.....	489
1- Aktarmalı Kümelerle Tarih.....	489
a) "Birler", "Onlar" ve "Yüzler" Kümelerinin Aktarılması.....	489
b) Bileşik Formüller Yoluyla Aktarma.....	493
c) Çok Fazla Tarih Veren Beyitler: 22-30-64 ve 80 Tarihli Beyitler ve Hesaplanışları.....	497
c1) Sururi'nin 22 -Tarih Veren Beyti	497
c2) Hâşimi'nin 30 Tarih Veren Beyti.....	500
c3) Resmî'nin 64 Tarih Veren Dörtlülüğü	502
c4) Hasan Hakkî'nin 80 Tarih Veren Beyti	502
E- SATRANÇ USÛLÜ TARİH.....	504
F- MU'AMMA TARİHLER	505
1) Mu'amma Hakkında Bazı Açıklamalar.....	505
2) İzhâr-ı Muzmer Yoluyla Tarih	507
3) Bazı Yazma Eserlerin "Ferağ" ve "İstinsah" Kayıtlarında Görülen Mu'amma Usûlü Tarihler.....	509
G- BİLMECELİ TARİHLER.....	521
SONUÇ VE TÜRK-İSLÂM KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ	527
KİTABIN BİTİŞİNE TARİHLER	533
KAYNAKLAR	535
SÖZLÜK.....	545
İNDEKS.....	565

ÖNSÖZ

Türk-İslâm kültür ve medeniyetinde müstesna bir yeri olan ebced hesabı ve tarih düşürme konusu, kültürümüzü araştıran herkesin yakın ilgisini çeker. Zira, atalarımızdan bize intikal eden cami, medrese, kütüphane, çeşme, hastane, kışla, şadırvan, köprü ve mezar taşları gibi bütün kültür ve sanat abidelerinin kitabelerinde ebced hesabıyla tarihlere rastlamaktayız. Hatta yazma ve basma olarak bize intikal eden Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bütün ilmî ve edebî eserlerin tamamına yakın kısmında bu hespla düşürülmüş tarihler oldukça fazladır. Kültürümüzün bir parçasını teşkil eden bu hususun cidden ele alınıp etraflı bir şekilde incelenip gün yüzüne çıkarılması gerekmektedir. Her önsözde gözüken “şimdiye kadar konuyla ilgili derli toplu bir çalışma yapılmamıştır” şeklindeki bir ifadeyi mutad olduğu için değil, cidden böyle bir şeyin yapılmadığını samimiyetle tekrarlıyoruz. Gerçi M. Mercanlıgil “*Ebced Hesabı*” adında küçük bir kitap neşretmiştir ama, eksik ve yanlışları bir tarafa bırakılırsa sadece bir tanıtımdan ibaret kalmıştır. Ebced hesabı ve tarih düşürme ile ilgili bilgiler, ancak bazı kitap sayfalarında, gazete, dergi ve münferit makalelerde, sözlük ve ansiklopedilerin “ebced” ve “tarih” maddelerinde kısa ve fragmenter olarak yer almıştır. Dolayısıyla konu üzerinde derinliğine güçlü ve detaylı bir çalışmadan toplumumuz ve kütüphanelerimiz maalesef mahrumdur.

İlk çalışmalarını 1974’de tamamladığımız ve o zaman “Ebced ve Tarih Hesapları” adını verdiğimiz bir çalışmamız doksan sayfa tutarında olup ebced ve formülleri hakkında genel bazı bilgileri ihtiva etmektey-

di. Neşredilmeyen bu çalışma, aradan geçen 17-18 yıl zarfında öylesine bir doküman birikimine kavuştu ki, sonucunda, Osmanlı Türk toplumunun eser bıraktığı ve bu hesabı kullandığı her yerden örnekler elde etme imkânı doğdu. Gerçekten, Yemen'den Macaristan'a, Azerbaycan'dan Cezayir'e kadar bütün İslam coğrafyasının özellikle Türk-İslâm âleminin sınırları içinde yer alan cami, medrese, köprü, çeşme, türbe ve mezar taşları gibi tarihî kültür varlıklarımızın kitabelerinin bir kısmı bizzat gidilerek, bir kısmı da eserlerden taranarak fişlenmiştir. Bu arada başta divanlar olmak üzere yüzlerce eser taranmış, aynı zamanda özellikle İstanbul'daki hazireler ve mezarlıkların mezar taşlarının tarihli olanları sistematik bir fişlemeye de tarafımızdan tabi tutulmuştur. Böylece fiş sayısı cem'an onbeş bini aşmıştır.

Bu kadar geniş ve bol malzemeyi değerlendirmek için yapılması gereken fişlerin metodolojik tasnifiydi. Bunun için de gerekli olan dinamik bir plan yapmaktı. Zira herhangi bir tarih mısrası, bu planda kendiliğinden yerini almalıydı ve hattâ planın gerektiğinde her yerinde kullanılabilirdi. Seçilen fişlerden bir kısmı da kronolojide gösterilmeliydi. Konunun iyi takip edilebilmesi için de alt başlıklar konmalıydı. İşte bütün bu sebeplerden dolayı, konuyu dört ana bölümde ele aldık. İlk "Ebcad nedir?" konusunu ele alarak, menşesine dair bulunabilen bilgi ve rivayetlerin yanısıra, rakam-harf ilişkilerini ve diğer alfabelerdeki ebcad konularını inceledik, ikinci bölümde, "Ebcad Hesabı"nın ne olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Çeşitleri, kullandığı yerleri ve özellikle tarih düşürmede kullanılması hakkında geniş bilgilerin yanısıra, Arapça ve Farsça düşürülen tarihlerle, âyet ve hadislerden düşürülen tarihleri inceledik. Üçüncü bölümde ise, başlangıcından günümüze kadar düşürülen tarihlerden her yıla ait en az bir örnek göstermek istedik. Kendi içinde kısımlara ayırdığımız bu bölümde başlangıcı, gelişme devrini, altın çağını ve özellikle Sururî'nin bu işteki maharetini, Sururî'den Tanzimat'a ve oradan yeni harfleri kabule kadar, kronolojik bir sıra içinde ele almaya çalıştık. Sonra da yeni harfleri kabulden günümüze kadarki tarihlere, ilgili takvime göre kronolojide yer verdik. Yine bu bölüm içerisinde Rumî ve Milâdî takvime göre düşürülen tarihleri kronolojileri içerisinde gösterdikten sonra, Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'e düşürülen tarihleri de ele aldık. Dördüncü ve son bölümde,

“Tarih Türleri ve Formülleri”ni inceledik. Kendi içinde beş ana kısımda ele aldığımız bu türlerin yine alt başlıklarla ihtiva ettiği formül sayısı 30’u aşmaktadır. Diğer eserlerde kiminde 8, kiminde 9 ve kiminde 15 olarak ele alınan tür sayısının ilk defa bu çalışmamızla 30’u aştığı görülecektir.

Sonuç kısmında ise Türk-İslâm kültüründeki yeri ve önemi açısından genel bir değerlendirme yapılmış ve kültürümüzdeki etkisi ve önemi 15 ana madde halinde gösterilmiştir. Sözlük kısmında ise ikibine yakın Osmanlı Türkçesi’nin kelimesi ve deyiminin karşılıkları verilmiştir ki, okuyanlar metinleri ve tarih manzumelerini anlamakta zorluk çekmesinler.

Çalışma içinde yer alan Farsça ve Arapça tarih mısralarının sayfa altında dipnotlar içinde tercümeleri verilmiş olduğundan bunlara tekrar sözlük kısmında yer vermedik. En sona da seçilmiş kaynaklar ve indeksi koyduk.

İşte bu plan dahilinde gerçekleştirdiğimiz bu kitabı yazarken karşılaştığımız ikinci büyük problem “imlâ” problemi idi. Bu husus konunun kendisinden kaynaklanmaktadır. Hatta “Ebcedde imlâ olmaz” sözü meşhurdur. Tarihi verebilmek için müverrih düzgün bir imlâ ile yazdığına, şayet tarih çıkmazsa imlâda yapılabilecek bazı tadilatlar girer. Gerek tarihin tam olarak bulunması ve gerekse vezinden dolayı yapılan bu tadilat ve işlemler imlâyı da büyük ölçüde etkilemektedir. Biz, burada her müverrihin kendi imlâsına riayet etmeye çalıştık. Eski imlâda kullanılan “oldı, öldi, oğlı...” gibi sonu ya (ﻯ) harfi ile biten kelimelerin imlâsını aynen koruduk. Ancak 1928 (H. 1347)’den sonra düşürülen tarihlerde eski harflerle gösterildiğinde sonunda ya (ﻯ) olsa bile yeni imlâ gereği “oldu, öldü, oğlu...” şeklinde gösterdik. Fakat bu dönemde bazı muktebes metinlerdeki klasik imlâyı aynen almak gereğini hissettik. “Bey” kelimesi de eski imlâda “big” ve “beg” şeklinde yazıldığından aslına sadık kalmak için aynen gösterdik. “Hoca” ve “Molla” kelimeleri “H’ace”, “hâce”, “minla, mulla, monla” gibi, değişik telâffuz ve imlâları olduğundan “hoca” şeklini yeni imlâda koruduk, diğerinin ise eski imlâdaki kullanımına sâdik kaldık. Bundan başka belirtmemiz gereken bir başka husus da özel isimlerden yapılmış eser ve mekan adlarıdır. Bunları geleneksel olarak kullandıkları şekliyle

vermeye çalıştık. Özel isimlerden yapılmış bu gibi isimleri mümkün merteye bitişik yazmaya çalıştık. Meselâ: Sultanahmet, Yusufpaşa, Kocamustafapaşa gibi.. Ancak üç özel isimden fazla olanlarını ise bitişik yazmamıza imkân yoktu. Meselâ: Cihangir-zâde Hacı Hasan Paşa Çeşmesi gibi...

Her ne kadar bir transkripsiyon cedveli verdikse de, artık günümüzde her harf için bir transkripsiyon işareti gerekli olmadığından çok yerde bu işaretleri kullanmadık. Ancak telâffuzu aynı, yazılışları ve anlamları farklı olan kelimeler için gerekli transkripsiyon işaretlerini kullandık. Tarih mısraları için ise, orijinal şekilleri aynen yazıldığından transkripsiyona pek ihtiyaç kalmamıştır. Bununla beraber, yazılıp da okunmayan özellikle Arapça terkiplerdeki elif harfini (') işaretiyle verdik. 'Ayn (ع) harfinin transkripsiyonunu tarih manzumelerinde gösterdik. Ancak Arapça'dan dilimize geçmiş ve 'ayn harfiyle yazılan Ömer, Osman, Abdullah, Aynî, Ulvî ve İffeti gibi kişi adları ve mahlaslarında 'ayn harfinin transkripsiyonunu gerekli görmedik. Yine bu cümleden olmak üzere, ğayn (غ) harfini, ebced konusunun tekniği gereği "ğ" ile yazdık. Keza Arapça'dan dilimize geçmiş Ragıp, Galip gibi kişi adlarında ise "g" şeklinde gösterdik. Arapça kökenli kelimelerde yer alan ve dilimize iki farklı telaffuzla geçen dâd (د) harfinin her iki telaffuz şekline konteks içinde yer verdik. Meselâ: Kadıköy'de bu harf "d" sesi, "zarar" kelimesinde ise "z" sesi vermektedir. Bu sebeple Türkçe telâffuz şekillerini bozmamak için her iki yazılış şekli korunmuştur. Bu arada bazı özel imlâlara da yer verdik. Meselâ: Arapça "Ebâ yezîd" kelimesinden gelen ve dilimize elifsiz olarak "Bâyezîd" şeklinde özel isim olarak girmiş olan bu kelime bugün dilimizde "Bayezit", "Beyazıt", "Beyazıt" gibi değişik kullanılmaktadır. Artık Türkçeleşmiş bu kelimeyi Türkçe ses uyumu gereği, sadece kendi cümlelerimizde "Bayazıt" şeklinde kullandık.

Eseri hazırlarken karşılaştığımız üçüncü büyük problem vezin problemidir. Pekçok tarih mısraının aruz vezinleri doğrudur. Ancak pek azında vezin bozuktur. İleride de görüleceği gibi, müverrih düşürdüğü tarih mısraını her hangi bir vezne uyduramazsa, onu öylece vezinsiz bırakıyor ama manzumeyi vezinli olarak tanzim ediyor. Şunu da hemen belirtmekte yarar vardır ki, bazı tarih manzumelerinin mısralarının

her biri ayrı ayrı vezinlerdendir. Bazıları ise karışık aruz cüzlerinden kurulmuş manzumelerdir. Bazı kaynaklarda yanlış okunmuş kelimeleri ve vezin hatalarını düzeltmeye çalıştık. Bazı mezar taşlarındaki manzumeleri veznine göre tamir etmeye gayret gösterdik. Arapça ve Farsça kelimelerde açık hecelerde uzun ünlüleri (ˆ) ile gösterdik. Kapalı hecelerde vezin gereği hece bir buçuk değerinde ise ünlüye (ˆ) işareti konmuştur. Bunun dışındaki kapalı hecelerde uzunluk işareti gerekli gördüğümüz yerlerin dışında genelde kullanılmamıştır.

Bu ilmî araştırmanın hem pratik ve hem de kaynak olmak açısından iki önemli özelliği dikkate alınmalıdır. Pratik olarak; eseri okuyanların her hangi bir kitabeyi veya tarih manzumesini okuyup tarihini kolaylıkla bulabilmelerine yardımcı olmasıdır. Kaynak olarak ise; bilhassa şimdiye kadar düşürülen tarihler hakkında bir “külliyat” olmasıdır. Bu yüzden eseri hazırlarken her yıla ait en azından bir örnek göstermeye çalışarak bol miktarda tarih örnekleri sergiledik. Yukarıda bahsettiğimiz onbeş bin örnek içinden en çarpıcı ve en önemli olduğuna kanaat getirdiğimiz tarih manzumelerinin ikibinden fazlasına yer verdik. Böylece mazide her hangi bir yılda düşürülen tarihlerin en önemlileri kolaylıkla bulunabilecektir. Bu açıdan bakıldığında bu kitap, konuya ilgi duyanlara bir rehber olabileceği gibi, üniversitelerimizin özellikle İlahiyat Fakültesi ile Edebiyat Fakültesi'nin Tarih, Sanat Tarihi ve Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerine yardımcı ders kitabı olabilecek nitelikte hazırlanmıştır.

Kitap basılmadan önce, herbirinde konunun ayrı bir bölümünü ve veçhesini ele almak ve tanıtmak kaydıyla, İstanbul'da beş ayrı konferans verdik. Fatih Millet Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Bölümü'nde ve İlim Kültür ve Sanat Vakfı'nda verdiğimiz bu konferanslarda sayın dinleyicilerden tevcih edilen soruların cevaplarını kitabımızda vermeye çalıştık. Bu arada kendi düşürdüğümüz tarihlerden örnekler de vererek altına mahlasımız olan “Yakut” ismini yazdık.

Her şeye rağmen hatalar mı? Elbette olacaktır. Zaten hiçbir beşerî eser hatadan salim değildir. Görülebilecek noksanlıklar ve kayda değer hataların bildirilmesi bu satırların yazarının ancak minnettarlık duygularını artırır.

Eseri hazırlarken, kitabeleri ve hazireleri tararken pekçok dostumuzun az veya çok, uzaktan veya yakından katkıda bulduklarını itiraf etmeliyiz. Kendilerine teşekkür borçlu olduğumuz bu kişilerin hepsini burada saymaya imkân yoktur. Ancak, kitabı bir an önce neşretmem için her gördüğü yerde soran ve artık aramızda olmayan merhum Prof. Dr. Amil Çelebioğlu'na Tanrı'dan rahmet diliyorum. Ayrıca konunun Türk kültürü açısından çok önemli olduğunu ısrarla belirterek teşviklerde bulunan emekli Prof. Dr. Nihat Keklik hocama şükranlarımı arz ediyorum. Kitabı bitirdikten sonra, gerekli tashih ve vezin kontrollerinde yardımlarını esirgemeyen aziz dostlarımız: Prof. Dr. Kemal Yavuz ve Dr. Yaşar Akdoğan ile Türkçe'nin imlâsıyla ilgili faydalı önerilerde ve yardımlarda bulunan Prof. Dr. A. Mertol Tulum'a teşekkürlerimi sunarım. Kitabın basımını can ü gönülden destekleyen arkadaşımız Mehmed Niyazi ile basım için her türlü gayret ve titizliği göstererek katkıda bulunan Ötügen Yayınevi'nin başta sayın müdürü Nurhan Alpay Bey olmak üzere diğer bütün çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim. Dileğimiz, bu kitabın bu sahada yapılacak araştırmalara bir kaynak teşkil etmesi ve bundan daha mükemmel çalışmaların meydana getirilerek Türk-İslâm kültürünün ortaya çıkarılması, aydınlatılması ve kültürümüze hizmetin devamının sağlanmasıdır.

Tevfik ve hidayet Allah'tandır.

İstanbul, 1991

İsmail YAKIT

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

“Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme” adını verdiğimiz bu eser, ilk baskısını yaptığı 1992 yılından beri, konunun kültürümüzde ne kadar geniş ve derin bir yeri olduğunu gözler önüne sermiş ve böylece Türk okuyucusu ile kültür tarihi araştırması yapanların yakın ilgisini çekmişti. Zaten son 7-8 yıldır piyasada nâdir bulunan bir kitap haline gelmesi bunun en önemli bir kanıtıdır.

Geçen bunca zaman içerisinde konuyla ilgili olarak, bir hayli yeni malzeme ve bilgi birikimi oldu. Bu arada tarih düşürme sanatının günümüzde de devam ettiği tezini te’yid eden bazı usta kalemlerin mevcudiyetini memnuniyetle müşahede etme fırsatını da elde ettik.

Bu kitabın elinizdeki baskısının daha mükemmel olması için uzaktan ve yakından pek çok dostumuzun, ilgi ve yardımlarını gördüğümüzü itiraf etmeliyiz.

Özellikle:

Kitabın ilk baskısı çıktığında baştan sona okuyarak gerekli tashihlerde bulunan Sn. Y. Müh. Mimar Necmeddin Hilâv Beyefendi’ye;

Yine kitabın ilk baskısı çıktığında “ebced notası” hakkında bilgi verilmemiş diyerek Türk-İslâm musikisinde ebced notası üzerine hazırladığı bir yazıyı, müteâkip baskıya alınması ricasıyla tarafımıza ulaştıran Şair Bestekâr, Dr. Cahit Öney Beyefendi’ye;

Elinizdeki baskısında yer alması için talebim üzerine, kendi düşürdükleri tarihleri bize ulaştıran değerli dostlarım; Şair Bestekâr, Prof. Ahmet Ayhan Altınkuşlar ile Hukukçu, Yazar Prof. Dr. Hüseyin Hatemî ve Şair İlahiyatçı, Prof. Dr. Mustafa Tahralı Beyefendi’lere;

Yine talebim üzerine, başta kendi düşürdüğü tarihler olmak üzere; merhum Hattat Necmettin Okyay, merhum Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, merhum Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu üstadların tarihlerinden bize lütfeden değerli dostum, Hattat Eczacı Uğur Derman Beyefendi'ye, minnet ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca bu eseri yeniden basmak için bir çok resmi ve özel yayınevlerinin ısrarlı taleplerine rağmen "Bu eser Ötüken'in Türk kültürüne bir hizmetidir" diyerek dizgi ve baskı konusunda gerekli titizliği gösteren, başta kıymetli dostlarım Sn. Nurhan Alpay ve Sn. Erol Kılınç olmak üzere, Ötüken Neşriyat'ın değerli mensuplarına teşekkürü bir borç bilirim.

Isparta, 2003

İsmail YAKIT

I- EBCED NEDİR?

A- EBCED KELİMESİ VE ALFABEYİ OLUŞTURAN DİĞER KELİMELER

“Ebced” (ابجد) kelimesi, Arab alfabesindeki harflerin kolaylıkla ezberlenmesi için, harflerin birleştirilmesiyle meydana getirilmiş sekiz manasız kelimenin ilkidir. Ebced, ilk kelimenin adı olduğu gibi, aynı zamanda diğer kelimelerin tümünün adıdır. Bir başka ifadeyle ebced, eski alfabeyle verilen isimdir. “Abcad, ebicad, ebiced, abucad..” da denmesine rağmen tutunmuş şekli EBCED’dir (Ka.Muh. 1/572).

Gerçekten alfabenin kolay öğrenilmesi için, bir ibare şeklinde sıralanmasından doğmuş olması akla en uygun olanıdır. Şimdi sekiz manasız kelimenin neler olduğunu görelim. Bunları sağdan sola doğru okunacak şekilde şöyle sıralayabiliriz:

Zazağ	Sehaz	Karaşet	Sa’fas	Kelemen	Hutti	Hevvez	Ebced
ضظغ	ثخذ	قرشت	سعفض	كلمن	حطى	هوز	ابجد

Son kelime “zaziğlen veya zazağlen” (ضظغلا) şeklinde de okunmuştur (Tefsiru Ebced, 100 a). Ancak “Mağribliler” veya sadece “Garbiyyun” adı verilen Batılı Müslümanlar bu sıralamanın son dört kelimesini şu şekilde sıralamışlardır: (Ka.Riy. 1/266)

Zağaş	Sehaz	Karaşet	Sa’faz
ظغش	ثخذ	قرشت	سعفض

Fakat Mağriblilerin bu şekildeki sıralamaları pek tutulmamıştır, tarih boyunca esas alınan yukarıdaki ilk sıradır.

“Arablar bu kelimeleri ve bu sırayı nereden ve kimlerden almışlardır” şeklinde bir soru aklımıza gelebilir. Gerçekten Arapça köklere dayanmayı ve bu suretle kelimelerin belli bir anlamının olmayışı, Araplar’ın bunu başka

II- EBCED HESABI

A- TANIMI

Ebced ve sözcüklerinin, alfabede bir sayı değeri vardır. Yani her harf bir rakama tekabül eder. Bundan istifade edilerek çeşitli işlemler vücuda getirilir. İşte bu işleme “Ebced Hesabı” veya “Hisâb-ı Cümel” denir. (Ka. Riy. 266; TA, XIV, 252...)

B- ÇEŞİTLERİ

Ebced alfabesi, harflerinin kullanılışı ve harflere verilen rakam değeri itibariyle çeşitlere ayrılır.

1- Asıl Ebced Hesabı = Küçük Ebced Hesabı (=Cümel-i Sağır)

Ebced düzeninde ilk dokuz harf, birer birer olmak üzere 1’den 9’a, ikinci dokuz harf, onar onar olmak üzere 10’dan 90’a, üçüncü dokuz harf, yüzer yüzer olmak üzere 100’den 900’e kadar değerlendirilir. Ayrıca geriye kalan Ğayın (غ) harfi ise 1000’i gösterir. Bunları bir çizelge ile gösterelim.

ضظغ	ثخذ	قرشت	سعنفس	کلمن	حطی	هوز	ابجد																				
غ	ظ	ض	ذ	خ	ث	ت	ش	ر	ق	ص	ف	ع	س	ن	م	ل	ك	ی	ط	ح	ز	و	ه	د	ب	ج	ا
1000	900	800	700	600	500	400	300	200	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Yüzler (Mi’ât)									Onlar (‘Aşrât)									Birler (Âhâd)									

Hepsinin toplamı 5995 eder. Ayrıca Arap alfabesinde bulunmayan fakat bizde kullanılan harflerden:

Ç = C ج ج P=B ب ب , J= ك ك (Faris) = ك (Sağır) = ك (Arap)'dır.

En fazla kullanılan hesap çeşidi ve harflerin aldığı rakam değeri bunlardır. Bilhassa tarih düşürmelerde gerekli işlemler için kullanılan bir tablodur. Bu tabloya “İslâm ebcad sisteminin tablosu” da denir.

Diğer taraftan “Garbiyyûn”un, Ebcad harf sırası değişik olduğundan ha- liyle rakamlar da değişik olacaktır.

İslâm ulemâsının çoğu, İbranîler’in alfabesini teşkil eden şekliyle Şarkiy- yûn hûrûf-i cümelini kabul ederler. Yine her iki tarafın aldığı sayı değerleri ve ebcad sözcüklerinin (1-10-100) tertibine göre sıralanmış şekillerini verelim.¹³

<u>Şarkiyûn</u>		<u>Garbiyyûn</u>		
ايقغ	=	1-10-100-1000	=	ايقش
بكر	=	2-20-200	=	بكر
جلس	=	3-30-300	=	جلس
دمت	=	4-40-400	=	دمت
هنث	=	5-50-500	=	هنث
وسخ	=	6-60-600	=	وصخ
زعد	=	7-70-700	=	زعد
حفض	=	8-80-800	=	حفظ
طصظ	=	9-90-900	=	طضع

9 kelimeden mürekkep olan bu tasnif de âlimler arasında kullanılmıştır, ama daha önceki tasnif günümüze kadar gelmiştir.

2- En Küçük Ebcad Hesabı (=Cümel-i Asğar)

Küçük Ebcad'deki sayılar 12'ye bölündükten sonra kalan sayı Ebcad harflerine karşılıktır. Buna dayanılarak yapılan işleme en küçük ebcad hesabı denir¹⁴.

¹³ A.g. yerler.

¹⁴ *Ebcad Hesabı*, 25. Şükrî Bey'in “*Sahbâ-yı Mükerrrem*”inde ve diğer bazı kaynaklarda, “asıl ebcad”i, “cümel-i kebir” olarak ele alındığını gördük. Asıl ebcad (= küçük ebcad), en küçük ebcad'e nisbeten “cümel-i kebir”dir, ama diğer büyük ebcadlere nisbeten “cümel-i sağır” (= küçükebcad)'dir. Kanaatimizce, ilk zamanlar iki çeşidi olduğundan (büyük ve küçük ebcad) asıl ebcadde “büyük ebcad = cümel-i kebir” denmiştir. Bilâhare diğer ebcad türleri de ihdas edilince yeni bir tasnif yapıldığında “asıl ebcad”e küçük ebcad demek

3- Ebced Hakkında Gerekli İmlâ Kuralları

Tarih mısralarında en ufak bir imlâ hatası, sonucu yanlış verir. Bunun için Osmanlıca'nın, daha doğrusu Osmanlı lehçesinin imlâ kurallarını iyi bilmek gerekmektedir. Burada kısaca şunu hatırlatmakta yarar vardır: Müverrihler gerek vezin ve gerekse tarihi tutturmak gerekçesiyle imlâdan bazı fedakârlıklar yapmışlardır. Ancak bu husus imlânın el verdiği kadar mümkündür. (Bkz. Şa. Müv. 22a-29a; Be.Os., 183, Eb.He., 91 vd.)

a) Telâffuz ve Hatt Özelliği

Eski imlâda bazı kelimeler okunduğundan farklı yazılırdı. Bunun sebebi kelimenin kökünü muhafaza etmektir. Bu daha ziyade Türkçe'ye girmiş yabancı bazı kelimelerde oluyordu. Meselâ:

Ya (ی) ile yazılıp elif (ا) gibi okunanlarda ya (ی) hesaplanır: Da'vâ (دعوى), Fetva (فتوى) gibi.

Ya (ی) ile yazılıp elif (ا) gibi okunmayanlarda ya (ی) harfi hesaba dahil olur: Müftî'l-enâm (مفتى الانام) da olduğu gibi. Burada ya ve vasil hemzesi olan elif okunmaz ama hesaba dahildir.

Vav (و) ile elif (ا), her ikisi de yazılıp okunmadığı halde hesaba dahildir: Hoca (H'âce) (خواجه), Fu'âd (فؤاد) da olduğu gibi.

Şurasını açık ve seçik açıklamak gerekir ki tarih hesaplamalarında *telâffuz* değil *daima HATT'a itibar olunur* (Be. Os., 183).

b) İmlâ Değişikliği

Cüz' (جزء) kelimesi aslında cüz' (جزؤ) şeklindedir. Bir çokları bunu vav (و)'süz kullanmıştır. Onun için özel olarak hesaplamalarda vav (و) alınmaz.

İki yüz (ایکی یوز) kelimesi çok kere bitişik ikiyüz (ایکیوز) şeklinde yazılmıştır. Her ikisi de câridir.

Bey (بك) kelimesi, "beyük (بيوك) kelimesinin muhaffefi olduğundan"⁴⁸ big (بيك) şeklinde yazılmış. Sonraları ya (ی) düşmüştür. Ya (ی) sız yazıp hesaplamak gerekir.

Oku (اوقو) emir fiilinin sonundaki vav (و) daha eskiden ya (ی) şeklinde yani okı (اوقى) idi. Zamanla şairlerimiz bunu oku (اوقو) , okı (اوقى) gibi iş-

⁴⁸ Bkz. Vak'anüvis Es'ad Efendi, Şâhidü'l- Müverrihin, 22 a.

III. BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE TARİH DÜŞÜRME SANATI

A- BAŞLANGICI

Ebced alfabesinde her harfin bir sayıya karşılık oluşu keyfiyeti, Türk-İslâm kültüründe, söz-harf ve sayı bütünlüğünden doğan bir sanatı meydana getirmiştir. Bu sanata “tarih düşürme sanatı” veya kısaca “tarihleme” adı verilmektedir. Bilâhere edebî sanatlardan biri olarak nitelendirilen bu tarihleme usûlünün ilk defa ne zaman başladığı hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Daha ileride göreceğimiz gibi, İstanbul’un fethiyle hızlanmış ve “divan edebiyatı”ımızın sıkça kullandığı bir sanat olmuş ve böylece divanlardan, mezar taşlarına ve sanat âbidelerimizin kitabelerine varana kadar çok geniş bir alanı içine alarak kullanıla gelmiştir. Hemen hemen her kitabede ve divanda karşımıza çıkan bu sanatın Türk-İslâm edebiyatı ve sanatının orta dönemlerinde kullanılmaya başladığı söylene de ilk belirtilerinin daha eski bir geçmişe ait olduğu muhakkaktır.

1- İlk Belirtiler

Bayezid Bestamî’nin vefatına:

Vâsılı’l-Bekâ

261

واصل البقا

terkibi tarih olmuştur ve vefat tarihi için söylenilegelen bir ifâdedir. Bu belki de insan hafızasında kelimelerin veya anlamlı kısa bir ifâdenin rakamdan daha kalıcı olmasının özelliğini de taşıyabilir. Nitekim daha önce de belirttiğimiz Hz. Mevlâna’ya yaşını soranlara: “Hûdâ” dan bir küçüğüm varın siz bulun” şeklindeki esprisine bakılırsa rakam yerine sözcüğün hafızada daha kalıcı olduğunu anlıyoruz. Nitekim, Hûda (خدا) ebced alfabesine göre 605

*Tiğ-i nusret ile feth eyledi İstanbul'ı
"Beldetun tayyibetun" fethine târîh oldı*

857

MT, 21

بلدة طيبة

*Çü Sultan Mehemmed Şeh ibn Murad
Buyurdu Stanbul'a 'azm-i cihad
Ganîmet alub her guzât-ı enam
Yazıldı buna 'Arş'ta menkıbe
Ki târihidir: "Beldetun tayyibe" (tun)*

857

MT, 27

بلدة طيبة

"Beldetun tayyibetun" Kur'ân-ı Kerîm'in Seb'e Sûresi'nin 14. âyetinde geçen iki kelimedir. Anlam itibariyle "temiz bir belde" demektir, İstanbul'un fethi gibi çağ kapatıp çağ açan büyük bir olayı tarihlemekte kanaatimizce Kur'ân'dan sayı değeri itibariyle fetih tarihini verebilecek kelimeler aranmıştır. Bu hususla hem Kur'ân'dan fetih için bir işaretin varlığı hem de o âyetin telaffuzuyla fethin tarihi hatırlanacaktı. Nihayet kim tarafından bulunduğu kesin bilinmeyen ama kanaatimizce Fâtih devri âlimlerinden biri tarafından, muhtemelen Molla Câmî tarafından (bkz. E. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VI/3965) yukarıda belirttiğimiz "Beldetun tayyibetun" terkihi tarih olarak gösterilmektedir. Yine bu tarihlemeye ve hesaplanışında önemli bir kuralın değişik bir uygulamasını görmekteyiz. Bu iki kelimenin her ikisinin sonunda yer alan dişilik ta'ları (tau te'nis) yani kapalı (ta) lar açık (te) harfi gibi 400 olarak hesaba alınmış. Kaldıki, kelimeyi dişi yapan bu kapalı (ta) lar (ha) harfinin üzerine konan noktalardan ibarettir. Ha (هـ) harfi gibi 5 olarak hesaplanır. Tarih boyunca uygulama bu şekilde olmuştur. Tıpkı Arapça'dan dilimize geçen "Fâtıma" "Cemîle" vs. gibi dişi kelimelerin sonundaki ha (هـ) harfi Arapça'da noktalı Osmanlıca'da noktasızdır ve hep 5 olarak hesapbedilir. Dolayısıyla burada açık bir kural ihlali göze çarpmaktadır. Ancak Arapça olarak o dönemde düşürülen tarihlere bir göz atarsak, hepsinde de kapalı olan bu dişilik ta(ة)larının hep açık te (ت) gibi 400 olarak hesaplandığını görmekteyiz. Bu son durum dikkate alındığında, Fatih döneminde veya tarih düşürmeciliğin gelişme çağlarında Arapça düşürülen tarihlerde yer alan bu nevi kapalı ta(ة)ların 400 olarak hesaplandığını söyleyebiliriz. Bu dönemden sonra ise bazı istisnaları hariç yine kural gereği Arapça tarihlerde bile 5 olarak hesaplanma gelmiştir.

İstanbul'un fethiyle ilgili olarak bulduğumuz bir diğer tarih de lafzen tarihtir.

*Rebi'ul-evvel ayında alındı
Yigirmi bir günde feth oldu
Şeşenbe gün sabah el verüb fırsat
Sekizyüz elli yedi'ydi Hicret*
857 MT, 94

Yine Sururî Mecmuası'nda bulduğumuz şu tarih, kim tarafından düşürüldüğü belli olmayan bir fetih tarihidir.

Ehl-i dîn İstanbul'ı aldı cidâl ü cenkle
857 SM, 36

اهل دين استانبولى آلدی جدال وجنكله

3- Hızır Bey ve Açtığı Çığır

Hızır Bey H. 810-863/M. 1407-1459 tarihleri arasında yaşamış Fatih Devri'nin ünlü simalarından biridir. Kaynaklara ve özellikle "Şekâ'ik-i Nu'maniye"ye göre Seferihisar'da¹⁵⁴ doğmuş ilk tahsilini oranın kadısı olan babası Celâleddin Efendi'den yapmış bilâhare ünlü âlimlerden Molla Yegân'dan okumuş ve kızıyla evlenmiştir. Zekâları, ilim ve irfanlarıyla tanınmış Bursa müftüsü Ahmet Paşa, "Tazarru'at" sahibi Sinan Paşa ve Bursa kadısı Yakup Paşa'nın babasıdır. Hızır Bey, sırasıyla ilkin doğduğu yere kadı ve müderris, sonra Bursa'da kadı ve müderris, sonra İnegöl kadısı ve nihayet Edirne'de kadı ve müderrislik görevlerini ifa etti. İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'un ilk kadısı ve Belediye Başkanı oldu. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri bulunan Hızır Bey, daha ziyâde "Kaside-i Nuniye"siyle tanınmış (Şekâ'ik, 91-93) ve tarihte "Sarı Hızır" diye nam salmıştır.

Aynı zamanda Nasreddin Hoca'nın torunlarından olduğu söylenen Hızır Bey'in İstanbul'un Anadolu yakasında bugün Kadıköy denen yerde geniş arazi vardı. Cami, meşid gibi vakıf eserler bırakan Hızır Bey, Vefa semtinde bugün Unkapanı Yolu'nun sağında medfundur.

Kısaca hayatından bahsettiğimiz Sarı Hızır Bey, yine kaynakların ittifakına göre tarih düşürme sanatının öncülerinden kabul edilmektedir. Gerçi Hızır Bey'den çok önceleri başlamış olan kelimeler, terkipler ve hatta mısralar

¹⁵⁴ Bazı kaynaklar Sivrihisar'da doğduğunu söylemektedir.

IV- TARİH TÜRLERİ VE FORMÜLLERİ

Buraya kadar olan bölümlerde gördük ki, her tarih ibaresi her zaman aynı şekilde hesaplanmamaktadır. Çok değişik ve farklı şekiller altında düşürülen tarihler her zaman aynı yolla hesaplanmaz. Müverrih şairlerimiz düşürmüş oldukları tarihlerin nasıl bir tarih olduklarını bize çoğu kez açık veya kapalı olarak ifade ederler. Bazı tarihler de bir formül içerirken bazıları da birden fazla formül ihtiva ederek apayrı bir tür meydana getirir, işte bütün bu hususlar dikkate alınarak karşılaştığımız her tarih manzumesinin nasıl bir tarih olduğunu ve nasıl hesaplamamız gerektiğini bilebilmemiz için böyle bir bölümün ele alınması zaruri olmuştur. Gerçi bir tarih hesabında ya mısranın bütün harfleri hesaba alınır veya sadece noktalı harfleri hesaplanır veyahut sadece noktasız harfleri hesaplanır bunun dışında musanna' (sanatlı) tarihler mevcuttur gibi bir genel kanaat olsa da bu ayırım oldukça genel ve sathi kalmaktadır. Araştırmalarımız boyunca gördük ki, tarih düşürme sanatıyla meşgul olan müverrih şairlerimiz bu işlerinde pek çok türde tarih düşürmüşlerdir. Bunların gerek anlam itibarıyla gerekse hesaplanış şekilleriyle farklı farklı formüller verdiklerini tesbit ettik. Her ne kadar bazı kaynaklar ve ebced hesabı hakkında bilgi veren yerlerde bu türler mesela *Mecâmi'ü'l-Edeb'de* 8, M. Mercanlıgil'in *Ebced Hesabı'nda* 15 türünden bahsedilse de, metodolojik olarak iyi tasnif yapıldığı pek söylenemez.

Düşürülen tarihler kendi içinde bir tür ve formülünü yani kendine has bir hesaplama ihtiva ediyorsa teknik terim olarak o "ma'nen" bir tarihtir. Tarih, sözle ifade bulmuş ve bir hesaplama zarureti getirmiyorsa "lafzen" tarihtir. Hem sözle ifade edilmiş ve hem de bir hesap işlemi teklif ediyorsa bu, "lafzen ve ma'nen" tarihtir. Bir tarih mısraı veya beyti birden çok tarih ihtiva ediyor ve pek çok tür ve formülle çözümlüyorsa ona "karışık" tarih demek daha doğru olur. Pratik bir hesap ve beyin jimnastiği açısından bilmece tarzında sunulan tarihleri de "bilmeceli" tarihler başlığı altında inceliyeceğiz. Dolayısıyla 5 ana bölümde ele alınacak olan tarih türleri, yine kendi içinde bir takım kısımlara ve alt türlere ayrılmaktadır. Alt türler de dahil olmak üzere 30'u

aşkın tarih türü hakkında vereceğimiz malumat bol örnekleriyle ilgili kısımda bulunabilecektir. Şimdi bunların her birini izaha çalışalım.

A- MA'NEN TARİHLER

Ebced alfabesinin sayı değerleri kullanılarak bir işlem gerektiren ve başlı başına ayrı bir tür ve formül ihtiva eden tarihlerin her birine denir. Düşürülen tarihlerin pek çok kısmı bu tür tarihlerin kategorisine alınabilir. Bunun kendi içinde bir çok türü vardır. Bunları ifade ve hesaplanmış şekillerine göre tek tek ele alacağız.

1- Kelime Tarihler

Herhangi bir hadisenin tarihi bir veya bir kaç kelimeden ibaretse buna “kelime” veya “kelimeyle tarih” denir. Kelime tarihler bazan özel bir isim olduğu gibi bazan da hadiseyi veya kişiyi tavsif edebilecek anlamlı bir kelimedir. Terkip halinde de olanları buraya dahil ettik. Şimdi bunları kendi içinde örneklerle gösterelim: (“MT., HC., Kit., Kat., Vefeyât-ı Sel,”) gibi kaynakların muhtelif sayfalarından dercedilmiştir):

a) Bir Kelimeli Tarihler

Mevlâna Celâleddin el-Rûmî'nin vefatına: “İbret” (عبرت) 672

Esat b. İlyas'ın vefatına: “El-muktedi” (المقتدى) 585

İskender b. Yusuf b. İshak'a: “Zî-şân” (ذیشان) 1061

Harun Reşit için: “El-insân” (الانسان) 193

Galata'da çıkan bir yangını söndürmeye çalışırken damdan düşerek ayağı kırılan ve böylece topal kalan Vezir I. Mesih Ali Paşa'nın vefatına: “El-'ivâz”

(العوض) 907

Şeyhülislâm Ebussuûd'un babası Yavsı Muhyiddin Efendi için: “zîkr” (ذكر)

920

Fatih'in Pirinçibaşı'sı Sinan Efendi için: “fazl” (فضل) 910

Molla Taşkendi Seyyid Muhterem Efendi için: “Eş-şeyh” (الشيخ) 941

Şeyh Ali Kemâli için: “Ğayb” (غيب) 1012

Bağdat Ağası Osman Ağa için: “Figân” (فغان) 1131

İsmail Kemal Ümmî Efendi için: “Şefkat” (شفقت) 880

Şeyhülislâm Zekeriya Efendi için: “Rızâ” (رضا) 1001

SONUÇ VE TÜRK-İSLÂM KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ

Görüldüğü gibi, ebced kelimesi ve diğer tabirlerin oluşturduğu alfabe, kesinliği olmayan bir takım rivayetlerle bazı yorumlardan öteye gitmeyen bir orijine sahiptir. Ebced'in menşei hakkında mantıkî planda söylenebilecek olan tek şey, Arap alfabesinin tarihî evrimini açıklayan harfler dizisinin şekillenerek ebced alfabe düzenini meydana getirmiş olmasıdır.

Harfler ve rakamlar arası ilişkilerin bütün alfabelerde mevcut olan bir hususiyet olduğu keyfiyeti, bizi bu ilişkilerin yazının icadından beri olabileceği düşüncesine sevketmektedir. Harflerin rakamlarla sembolizasyonu her kültürde ve bu kültürlerin alfabelerinde yer almıştır. Bugün kullandığımız Romen rakamlarının her biri bir harftir. Bu husus Romen-Latin ebcedinin bir ürünüdür.

Ebced alfabesini meydana getiren harflerin her birinin bir rakama teka-bül etmesi, ebced hesabı adını verdiğimiz bir hesap türünü ortaya çıkarmış ve bu yolla yapılan hesaplamalar, hemen hemen her sahada uygulanmış ve İfâde ve bu ifâdenin karşılığı olan rakam arasında estetik bir ilişki görülmüş ve "tarih düşürme" adı verilen edebî bir sanat ortaya çıkmıştır.

Tarih düşürme sanatının, İslâm coğrafyasında yer alan her dile uygulandığını ve böylece Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde düşürülen tarih örnekleriyle her kültür varlığının ve her olayın bir imzası olarak kullanıldığını görmekteyiz. Şu kadarını belirtmekte fayda mülâhaza etmekteyiz ki, düşürülen tarihlerin pek azı Arapça, sayılabilecek kadar Farsça ve sayılamayacak kadar da Türkçe'dir. Bir diğer tabirle Osmanlı Türkçesi'dir.

Ebced hesabının menşei ne olursa olsun, ilk defa kim ve kimler tarafından kullanılmış olursa olsun bu hesap türü Türklere mal olmuş bir hesaptır. İstanbul'un fethiyle hızlanan tarih düşürmecilik Osmanlı Türklerinin yani

KİTABIN BİTİŞİNE TARİHLER

Mu'amma usûlü tarih:

وقد تم هذا الكتاب بعون الله الملك الوهاب فى يوم السبع الخامس من العشر الاول من الثلث الثانى من السادس الثالث من النصف الاول من العُشر الثانى من العُشر الثانى من العُشر الخامس من الالف الثانى من الهجرة النبوية الشريفة. ومن لم يقتدر ان يشرح هذا التاريخ لا يمكن القول بان يفهم هذا الكتاب جيدا. واما من شرحه بالتام اسعده الله فى الدنيا والاخرة ابدا.

Tercümesi: Bu kitabın yazılması Melik ve Vahhab olan Allah'ın yardımıyla, Hicret-i Nebeviyye'nin ikinci bininin beşinci ondabirinin ikinci ondabirindeki ikinci ondabirinin ilk yarısının üçüncü altıdabirinin ikinci üçtebirinin birinci ondabirinin beşinci yedidebiri olan günde tamamlanmıştır. Kim ki bu tarihi şerhete gücü yetmezse bu kitabı anladığını söylemeye cidden imkân yoktur. Fakat kim onu tam olarak şerhederse Allah ona dünyada ve ahirette ebedî mutluluk versin.

Bilmece yollu tarih:

*Bilmek istersen kitabın sâlini
Dinle kim şerh eyledim ahvâlini*

*Dört dokuz yaz ey birâder bir yere
Tâc-ı ebced'den çıkar sen harfini*

*Şimdi üç kez eyle a'mâl kardeşim
Kayd idersen sen de bir bir hâlini*

SÖZLÜK

A-‘A

- âb:** Su.
âb-ı ceşm: Gözyaşı.
âb-ı dîde: Gözsuyu, gözyaşı.
âb-ı cûd: Kerimlik, cömertlik, mü-rüvvetlilik suyu.
âb-ı hayat: Hayat suyu, içene ölüm-süzlük bağışlayan efsanevî su, hafif ve tatlı su.
âb-ı rû: Yüz suyu, ırz, namus, şeref, haysiyet.
âb-ı tâb: Güç, kuvvet ve sıhhat bah-şeden su.
âbâd: Bayındır, ma'mur, şen.
âbâdân: Şen, bayındır ve ma'mur.
âbâdi: Ma'murluk, bayındırlık.
'abd: Kul, köle, bende.
'aceb: Acaba, hayret, gariplik.
a'dâ: Düşmanlar.
'adem: Yokluk, yokolma. "mülk-i 'adem": Yokluk, mülkü, ölüm.
'adîd(e): Çok, birçok, "tevârih-i 'adîde": Birçok tarihler.
'adil: Eşit, adaletlî.
'adîm olmak: Yok olmak.
'adalet: Adalet, eşitlik..
el-'Adl: (Es. Hü.) Adalet'in kendisi, çok âdil.
'adn: Bir cennet adı.
'adu: Düşman.
âfâk: Ufuklar.
âfitâb: Güneş ışığı, güzel yüz.
'âfiyet: Sağlık, esenlik.
Afrîdûn (= Efrîdûn): Cemşid so-yundan anlayış ve zekâsıyla meş-hur olan bir İran hükümdarı.
el-'Afuvv: Afv'ı bol, Afv'in kendisi (Es. Hü.)
âgâh: Bilgili, haberli, uyanık.
âgâze: Müzik başlangıcı, çalgıcılar-ının ve okuyucuların musikideki ahenk başlangıçları.
âğuş: Kucak.
ağniyâ: Zenginler.
el-Ahad: (Es. Hü.) Bir olan.
âhar: Diğer, başka.
ahbâb: Dostlar, bildik, tanıdıklar.
'ahd: Söz verme, and, yemin, devir, zaman gün.
'ahd-ı letâfet: Hoşluk, nezaket sözü.
ahır: hayvan ahır.
ahır tamu: Cehennem ahır.
ahır tamu'ya: Sonunda Cehennem el-Âhir: (Es. Hü.) Son olandır.
ahkâm: Hükümler.
âhirûn: Sonrakiler, sonradan ge-lenler.
ahşâm: Akşam.
âhûr: Ahır.
ahvel(=ahval): Haller, durumlar.
'akd: Ahit.
'akîbet: Nihayet, son.
aklâm: Kalemler.
'akl-i 'âşîr: Onuncu akıl, fa'âl akıl, Cebrail; Aşîr'in aklı.
'Akreb: Akrep Burcu.
aksâm: Kısımlar.
a'lâ: Yüksek, çok yüksek.
al-i 'aba: Hz. Peygamber, Hz. Fa-tıma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den mürekkep aile.
'alâ'ik: İlgiler, bağlar, alakalar.
'alem: Nişan, alamet, sembol.
'âlem: Dünya, kâinat, cihan.
'âlem-i his: Duyular âlemi, hisside-lir âlem, maddî âlem, dünya.
'ale'n-nasr: Yardım üzerine.
'âlî: Yüksek, yüce.
'âlî-câh: Yüksek rütbeli.
'âlî cedd: Yüksek soylu.
'âlî meşreb: Yüksek tabiatlı, güzel huylu.
'âlî-şâh: Yüksek, ulu hükümdar.
âlî-şan: Şanı yüce.
el-'Alıyy: Pek yüksek (Es. Hü.).
el-'Alîm: (Es. Hü.) Herşeyi en iyi bilen.
'allâme: Çok bilgili.
â'mâl: İşler, fiiller.
âmed: Gelme, geliş.
anâsîr-ı erba'a: Dört unsur: Top-rak, su, hava, ateş.
andan: Ondan.
'ankâ: Efsanevî bir kuş.
ankebut: örümcek
antoloji: Derleme, bir araya toplama.
ârâ: Süsleyen, bezeyen
'adn-ârâ: Cennet'i bezeyen, süsle-yen.
'âlem-ârâ (y): Âlemi süsleyen.
ârî: Arınmış, hür, çıplak.
'arif: İrfan sahibi, bilen.
'ârif-i billah: Ma'rifeti Allah'a va-sıl olan, velilik mertebesine ula-şan kimse, velî.
'Arş: Taht, ilahî makam.
artuk: Artık.
'arz-ı hal: Hali, durumu bildirme.
asâ: .. gibi, "cennet-asâ": Cennet gibi.
'asâkir: Askerler.
âsâr: Eserler.
asâyîş: Rahat, huzur, güvenlik.
asfiyâ: Samimi, saf, içi temiz kişi-ler.
âsitâne: Eşik, payitaht, büyük tek-ke, velilerin kabri.
âsûde: Rahat, gairesiz, dinç.
âşık-i mahhûb-i îlâh: İlahî sevgili-ye âşık olan.
âşiyân: Yuva, mesken.
âşnâ (= âşînâ): Bildik, tanıdık.
aşub: Bulanık, karışık.
âşubdem: Kargaşalık zamanı.
'atâ: Bağışlama, bahşiş.
'atşân: Susuz, susamış, susayan.
'attâş: Çok susayan.
atub: Atıp, atarak.
avaz: Yüksek ses, ün.
âvâzeler: Yüksek sesler.
'avdet: geri dönme.

İNDEKS

I- İSİMLER İNDEKSİ

A - 'A

- Abbas: 214
Abbas Özbek: 366
ABD: 356
Abdî (Himmat-zâde): 228, 234, 311
Abdî: 228
Abdulkerim Abdülkadiroğlu: 395
Abdullah Beg: 270
Abdullah Efendi (Kazasker): 418
Abdullah Efendi (Tursunzâde): 211
Abdullah Efendi: 250, 269
Abdullah İbn Abbas: 79
Abdullah Paşa: 435
Abdullah Taş: 371
Abdullah Taşkın: 371
Abdullah Vâlidî Gülşenî: 157
Abdurrahim Ulvî Bey: 404
Abdurrahim Ünyevî (Kadirî Seyhi): 301
Abdurrahman Efendi (KMP): 240, 528
Abdurrahman Efendi Medresesi: 518
Abdurrahman Gazi: 475
Abdurrahman Gazi Türbesi: 475
Abdurrahman Sami Paşa: 335, 423
Abdulahad Nuri Efendi: 219
Abdülaziz Efendi: 221
Abdülaziz Efendi (Bursalı): 130
Abdülaziz Mecdi Efendi (Tolun): 337
Abdülbâki Arif Efendi: 236
Abdülbaki Gölpinarlı: 37, 55, 58, 319, 321, 324, 325, 327, 328, 330, 333, 334, 335, 336, 337, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 488
Abdülbaki Nâsır Dede: 81
Abdülhak Efendi: 478
Abdülhak Efendi (Hekimbaşı): 300
Abdülhak Efendi (Kazasker): 300
Abdülhak Hâmîd: 292, 336
Abdülhak Okudan: 354
Abdülhakîm Efendi: 313
Abdülhalim Memduh: 320
Abdülhay Efendi (Şeyh): 233
Abdülhay Efendi (Kâfzâde): 214
Abdülkadir Efendi (Sofuzâde): 327
Abdülkadir Erdoğan: 146, 380
Abdülkadir Gulamî: 409
Abdülkadir Karahan (Prof. Dr.): 342
Abdülkâdir Merâğî: 80, 82
Abdülkadir Uslu: 369
Abdürrahim Karakoç: 398
Abid Çelebi: 182
Abidin Paşa (Adana Valisi): 365
Acem Şahrî: 185
Acıbadem Nişantaşı (Üsküdar): 274
Adana: 144, 156, 251, 252, 365
'Adl (Es.Hû.): 71
'Adn: 185, 197, 208, 210, 221, 222, 224, 230, 234, 235, 236, 243, 246, 262, 264, 267, 268, 271, 280, 290, 291, 293, 294, 296, 299, 300, 302, 303, 306, 309, 320, 346, 348, 421, 428, 443
Adnî Dede: 227
Adrasan: 143
Afganistan: 46
Afganlı Eşref Han: 457
'Afuvv (Es.Hu.): 71
Afyonkarahisar: 265, 433
Ahad (Es. Hu.): 71, 190, 219, 338, 344, 417
Ahdî: 117, 222
Ahdî (Bağdatlı): 209
Âhir (Es. Hu.): 71
Ahi-zâde Hüseyin Efendi: 216, 418
Ahlâk-ı Âlâî: 137
Ahmed (İbn Hanbel): 154, 163
Ahmed Ârif: 109
Ahmed Asrar (Dr. N.): 406
Ahmed Dede: 227, 231, 278
Ahmed Efendi: 118, 272, 310
Ahmed Efendi (Halveti Şeyhi): 327
Ahmed el-Bûnî (Mısırlı): 74
Ahmed Kenan Paşa (Kenan Evren 7. Cumhurbaşkanı): 386
Ahmed Nazîf: 260, 493
Ahmed Paşa: 99, 124
Ahmed Paşa (Yaver): 95, 219
Ahmed Paşa'nın katline (Fatih dönemi): 178
Ahmed Ra'uf: 318
Ahmed-i Sarbân: 417
Ahmedî: 135, 226
Ahmet Agâh (Gölpinarlı): 319, 325
Ahmet Ateş (Prof. Dr.): 342
Ahmet Ayhan Altınkuşlar (A. Altınkuşlar): 25, 360, 391
Ahmet Ayhan Altınkuşlar: 25, 360, 391
Ahmet Celâleddin Dede: 317
Ahmet Cevdet Paşa: 254, 317, 528
Ahmet Efendi: 426
Ahmet Emre (M. Ülker'in oğlu): 110
Ahmet Emri Yetkin Ef. (Amasyalı): 430
Ahmet Feyzî Efendi: 324, 528
Ahmet Güner Sayar: 330, 390
Ahmet Kartal: 138
Ahmet Kaya (donör): 398
Ahmet Kemal: 59
Ahmet Kurşunluoğlu: 350
Ahmet Mertol Tulum: 520
Ahmet Mithat: 59
Ahmet Paşa (Bursa Müftüsü): 173
Ahmet Refik: 59
Ahmet Refik Bey: 336
Ahmet Remzi Dede (=Akyürek): 317, 325, 329, 335, 336, 339, 365, 439

- Ahmet Rıza Bey: 365
 Ahmet Rüşdî Efendi (Sahhaf): 231
 Ahmet Sadık (Nakşbendi): 204
 Ahmet Tevfik Bey: 328
 Ahmet Uğur: 122
 Ahmet Yağmur: 355
 Ahmet Yakıt (Dr.): 355, 393
 Ahmet Yakıt (Yakupoğlu): 368
 Âişe: 303
 Âişe Hümeyra Hanım: 147
 Âişe Kadriye: 310
 Ahmet Yüksel Özemre: 357
 Akbaba Türbesi (Beykoz): 313, 322
 Akbaba-zâde: 210
 Akdağ: 317
 Akdeniz Tıp: 398
 Akdeniz: 42, 83, 127, 406, 484
 Âkif: 282, 291, 335, 336
 Âkif Efendi: 479
 Akkâ: 126
 Aksaray (İst.): 132, 175, 176, 269, 270, 271, 299, 363, 492
 Aksaray ili: 316
 Akşehir: 143
 Akşemseddin: 141, 175, 388, 417
 Akün (Prof. Ö. F.): 251, 252, 253, 400
 Alaca Camii (FoçaYugoslavya): 194
 Alaettin Karaca: 371
 Alanya Kitabeleri: 14, 138
 Alanya Yeni Camii: 382
 Alaybeyi Camii: 166
 Ali Akar: 113
 Ali Alparslan: 357
 Ali Baba Türbesi: 323
 Ali Cemali Efendi (Şeyhülislâm Zenbilli): 154, 180, 528
 Ali Ekrem Bolayır: 315
 Ali el-Hâdi: 69
 Ali el-Murtaza: 69
 Ali Emîrî Efendi: 158, 313, 329, 365
Ali Emîrî Efendi Divanı: 320
 Ali Fakrî Efendi (Şeyh): 331
 Ali Galip Gezgîn: 112
 Ali Haydar Bayat: 164, 453
Âl-i İmrân Suresi: (7) 79, (98) 147 160, (37) 161, (97) 181, 371
 Ali Kabulî Beg: 119, 323
 Ali Mazhar: 455
 Ali Nihat Tarlan (Prof. Dr.): 26, 348, 383, 386, 496
 Ali Osman Özcan: 402
 Ali Paşa: 98, 99, 191
 Ali Paşa (Adana Tarsus fatihi): 156
 Ali Paşa (Damat): 237
 Ali Paşa (Hekimoğlu): 95, 96
 Ali Paşa (Sadrazam): 145
 Ali Paşa (Şahin Ali Paşa): 94
 Ali Rızâ: 69
 Ali Şîr Feridun: 221
 Ali Şîr Nevâî: 182
 Ali Yardım (Prof. Dr.): 138, 394
 'Alîm (Es. Hu.): 32, 33, 71, 72
 Alim Turan: 367
 'Aliy (Es. Hu.): 71, 72
 Âliye Şöhret Hanım: 336
 Aliyyü'l-Kârî bin Muhammed: 162, 211
 Allah: 24, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 57, 61, 65, 66, 68, 73, 77, 79, 88, 89, 92, 96, 98, 110, 112, 113, 116, 117, 118, 124, 125, 134, 140, 141, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 169, 170, 171, 176, 177, 178, 180, 182, 183, 186, 187, 190, 192, 194, 195, 196, 203, 213, 221, 224, 225, 236, 243, 247, 253, 259, 265, 269, 281, 284, 290, 291, 293, 308, 317, 335, 336, 338, 340, 344, 348, 353, 355, 358, 370, 391, 392, 393, 402, 409, 420, 423, 426, 432, 438, 440, 448, 456, 473, 496, 507, 518, 520, 529, 533
 Alman Çeşmesi (Sultanahmet Meydanı): 134
 Almanyâ: 110
 Alparslan Türkes: 392
 Alper Kaan Ünlü: 110
 Altunî-zâde Camii (Üsküdar): 305
 Altunî-zâde Hafız Mehmet Efendi: 496
 Altunî-zâde İsmail Rüşdî Paşa: 305
 Amasya: 357
 Amasya namazgahı: 177
 Amcazade Hüseyin Paşa Çeşmesi (Edirne): 233
 Amerika: 461
 Amil Çelebioğlu (Prof.Dr.): 24, 109, 136, 163, 345, 353, 389
 Anadolu: 45, 57, 75, 104, 173, 190, 218, 219, 252, 271, 279, 453
 Anadolu Büyüleri: 75
 Anâpa Kalesi: 268
Anâsır-ı Ebcad: 36
 Anka: 470
 Ankara: 134, 135, 236, 324, 404, 412, 510
 Ankaravî Mehmet Ef. (Şeyhülislâm): 100
 Ankaravî Mehmet Efendi Medresesi: 132
 Annemarie Schimmel (Prof. Dr.): 394
 Antakya: 431
 Aramca: 43, 47
 Aramiler: 42, 45
 Argos: 44
 Arif (Şair): 274, 290, 292
 Arif Beg Efendi (Sadr-ı Rum): 279
 Arif Efendi: 103, 479, 480
 Arif Efendi (Âbdülbaki): 236
 Arif Efendi (Sadr-ı Rum): 101
 Arif Efendi, (Şeyhülislâm Dürrizade er-Seyyid Mehmet Arif): 101, 427
 Arif Hikmet Bey (Hersekli): 277, 283, 320
 Arif Hikmet Bey (Şeyhülislâm): 277, 283, 320
 Arif Mehmet Efendi: 234
 Arif Nihat Asya: 381, 385, 477
 'Ariş: 253, 261, 493, 497
 Arnabud Vehbi: 126
 Arnavut Yahya Bey: 195
 Arslanpaşa Camii: 224
 'Arş: 69, 116, 118, 128, 172, 192, 227, 229, 236, 263, 285, 312, 321, 343, 346, 400, 407, 480
 Arşî: 137, 196, 450, 490
 Âsârî Efendi: 212
 Âsım (İsmail Asım Ef. Şeyhülislâm Çelebi-zâde): 240, 244, 246, 528
 Âsım: 291

- Âsım (Kamus Mütercimi): 269
 Âsım Beg: 112, 424
 Âsım Efendi (İstanbul Efendisi): 105
 Âsım Efendi (Şeyhülislâm Mustafa Asım Ef.): 102
Askerî Mecmua: 59
 Aslan Giray Han: 518
 Aslı Yakıt: 393
 Assâr: 520
 Asur İmparatorluğu: 45
 Asur: 42, 45, 46, 461
 Aşçıbaşı Ahmet Dede (Mevlevî): 278
 Âşık Çelebi: 454
 Âşık Deryâmî (Şavşatlı Aşık Dursun): 352
 Âşık Ömer: 234
 Âşık Tapduk Emre: 167
 Âşık Yunus Emre: 168
 Âşıkpaşa Çeşmesi: 156
 Âşir Efendi (Şeyhülislâm Mustafa Aşir Ef.): 104
 Aşkî: 193
 Ata Terzibaşı: 400
 Atabey Camii: (bkz. Ulucami-Erzurum)
 Atatürk: 20, 307, 364, 378, 403, 404, 407, 409, 410, 411, 413
 Atatürk Bulvarı: 307
- Atâu'llah Efendi (Şeyhülislâm es-Seyyid Mehmet Ataullah): 102, 288
 Âteşi-zâde: 258
 Atikalipaşa Camii (= Muluk Camii) (Foça): 251
 Atikalipaşa Camii Hazinesi: 296
 Atilla Arpat (Doç. Dr.): 63, 64, 65, 66
 Atina: 44, 46
 Atina Akropolü: 46
 Atlas Jet Uçağı: 373
 Attika: 44
 Avnî (Fatih'in mahlası): 171
 Avnî Efendi: 248
 Avnî Paşa: 309
 Ayasofya Camii: 242, 243
 Ayasofya Camii Şadırvanı: 242
 Aydın Menderes: 374
 Aydın: 275, 362
 Ayiçe: 109, 306, 326
 Ayiçe Hânım: 295
 Ayiçe Sıddıka Hânım: 299
 Ayiçe Sultan: 109, 273
 Aynalı Çeşme: 151
 Aynalı Kavak: 435
 Aynışah Sultan: 107, 250
 Aynî Ali Paşa: 233
 Aynî: 22, 98, 101, 105, 106, 108, 111, 112, 130, 133, 142, 265,
- 267, 268, 270, 272, 273, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 288, 291, 292, 294, 427, 430, 437, 444, 452, 455, 456, 473, 487
 Ayşe Emetullah (Amil Çelebioğlu'nun kızı): 109
 Ayşe Gürol: 355
 Ayşe Hânım: 108
 Ayşe Hatun: 119
 Ayşe Sıddıka: 266
 Ayşe Sultan: 273
 Ayşekadın Camii: 176
 Ayvansaray: 60
 Ayvaz Gökdemir: 396
 Azak: 124, 218
 Azârî Çelebi: 182
 Azerbaycan: 20, 149
 'Azim (Es. Hu.): 71
 'Aziz (Es. Hu.): 71, 72
 Aziz Çelebi: 152
 Aziz Fedai: 375
 Aziz Mahmut Hüdâyî (Şeyh): 117, 215, 301
 Aziz Mahmut Hüdâyî Camii: 301
 Aziz Sancar: 400
 Azmi: 205
 Azmî-zâde: 215, 216
 Azrâ'i: 70

B

- Bâ'is (Es. Hu.): 71
 Baba Neş'et: 272
 Baban-zâde Ahmed Naim Bey: 334
 Babiâli: 310
 Babiâli Cephanesi: 275
 Babil: 42, 46, 49
 Bâbî-zâde: 264
 Babü'l-Asel Burcu (Tunus): 270
 Bağdat Ekolü: 48
 Bağdat: 48, 123, 124, 190, 356, 416, 422, 437
 Bahâ't: 149, 287
 Bahar İdil Ongun: 110
 Bahâyî, (Şeyhülislâm Mehmet Bahâyî): 100
 Bâhir Efendi: 342
 Bahr-ı Rûm: 191
 Bahrî: 523
- Bakara Suresi: (1-2) 78, (250) 160, (201) 211**
 Bakî (Es. Hu.): 71
 Bakî (Şair): 210, 219, 231, 244, 267, 268, 321, 341, 460
 Bakî Efendi: 333
 Bakî Paşa: 212
 Balıkçı Hoca Efendi: 297
 Balıkesir: 337
 Balıkova Kalesi (Kırım): 221
 Bâli Efendi (Sarhoş): 200, 201
 Bâlipaşa Camii: 183
 Bâlipaşa: 128
 Baltacı Mehmet Paşa: 235
 Banaluka (Yugoslavya): 185
 Barbaros Hayreddin Paşa: 158, 192
 Barbaros Hayreddin Paşa Türbesi: 192
- Bari' (Es. Hu.): 32, 71, 72, 361, 371, 389
 Basîr (Es. Hu.): 71, 223
 Basit (Es. Hu.): 71
 Basra: 123
 Başkadın Meydan Çeşmesi: 239
 Başmakçılar Kışlası (Tunus): 280
 Bâtin (Es. Hu.): 32, 71
 Bayazıt Camii: 179, 268, 271, 275, 277, 281, 284, 285, 286, 297, 302, 419, 432, 438
 Bayazıt Camii haziresi: 268, 271, 275, 277, 281, 284, 285, 286, 297, 302, 432, 438
 Bayazıt Devlet Kütüphanesi: 310
 Bayazıt Meydanı: 133, 238, 330
 Bayezid Bestamî: 165
 Bayezid Paşa: 193
 Bayram Kodaman: 366

- Bedî' (Es. Hu.): 71
 Bedri Bülemd Ülgen: 349
 Behçetî Hüseyin Efendi: 228
 Behişt: 188, 218, 277, 281, 308, 329, 339, 432, 455, 473
 Behiştî: 31, 241, 439
 Bekir Ağa: 448
 Bekir Kütükoğlu (Prof. Dr.): 353, 446, 447
 Bekir Paşa (Kaim-makam): 104
 Bekir Sıdkı Sezgin: 354
 Belevî: 29, 33, 34, 49
 Belgrat: 233, 458
 Belhî: 313, 322, 328
 Belîğ (Yenişehirli Mehmet Emin Efendi): 246
 Bend-i Nigar Hanım: 473
 Berâ-yı Terceme ve Şerh-i Mesnevî-i Ma'nevî: 344
 Berber Rif'at: 312
 Berki (Fazıl): 412
 Berna Türkdöğen Uysal: 360
 Berr (Es. Hu.): 71, 470
 Besim Ağa: 133
 Besim Paşa: 443
 Besim: 278
 Beşiktaş: 144, 192, 200, 317
 Beyhan Karamağaralı: 477
 Beykoz: 285, 313, 322
 Beylerbeyi Sarayı: 305
 Beyt-i Ma'mur: 263
 Beytullah: 69
 Beyzâde Efendi: 321
 Bezm-i Alem Valide Sultan Guraba Hastanesi: 133
 Bezmî: 221
 Bidârî: 186
 Bilâl (Efendi): 263
 Bilge Ece Çıplakoğlu: 110
 Bilkent: 135
 Bir Kâri': 409
 Birgivi Mehmet Ef.: 418
 Birinci Osman: 319
 Birri: 234
 Boğaziçi Köprüsü (İst.): 384
 Boğazkesen: 170
 Borazan Tevfik Bey: 326
 Bosna: 158, 159, 162
 Bosna İslamî İlimler Fakültesi: 159
 Bostan Efendi: 208
 Bostan-zâde Mehmet Efendi (Tireli): 208
 Boyacıkapısı Mezarlığı: 217
 Bozacaada Kalesi: 130
 Bucak (Burdur): 134, 384
 Buda: 49
 Budin (Budapeşte): 200, 225, 229
 Budin Orta Hisar (= Mahmutpaşa Kalesi): 225
 Budizm: 49
 Buhuri Şeyh Yakub Efendi: 184
 Buhurî-zâde Mustafa İtrî Efendi: 236
 Bulgaristan: 284
 Burdur: 134
 Burgaz Adası: 200
 Burhanettin Kocamaz: 372
Burhanü'l-Müttekin: 308
 Bursa: 59, 143, 168, 169, 173, 184, 238, 304
 Bursa Hamzabey Medresesi: 143
 Bülbül (Es. Hu.): 262, 428
 Bülbül: 204, 230
 Bülbülî-zâde Fethi Abdülkerim Efendi: 230
 Büyük İskender: 46
 Büyükçekmece Köprüsü: 196
 Büyükçekmece: 196, 199
 Büyükdere: 380

C

- Cabbâr (Es. Hu.): 32, 71, 455
 Cafer Çelebi: 185
 Ca'fer el-Sadık: 69
 Cağaloğlu: 310, 353
 Câhî: 209
 Cahit Külebi: 370
 Cahit Öney (Dr.): 25, 81
 Cambaziye Camii haziresi: 118, 242, 271
 Camcı-zâde: 430
 Camî' (Es. Hu.): 71
Câmiu'l-Elhân: 80
 Casus Sakallı Mehmet Paşa: 144
 Câvid Bey: 427
 Câvidannâme: 37
 Cavit Sözer: 361
 Cebrâ'il: 79
 Cehennem: 264
 Celâl: 318
 Celâl (Es. Hu.): 33, 58, 107
 Celâl (Mehmet Celâl): 315
 Celâleddin Bâkır Çelebi: 330
 Celâleddin Devvânî: 517
 Celâleddin Efendi: 173
Celâleddin Harzemşah: 59
 Celâlî: 105, 270, 280
 Celâl-zâde Salih Çelebi: 198
 Celîl (Es. Hu.): 71, 234, 322, 429
 Celvetî Dergahı: 238
 Cem Dilçin: 142, 394
 Cem Sultan: 111, 181
 Cemâl (Es. Hu.): 33, 155, 187, 327, 340
 Cemal Anadol: 348
 Cemâl Halife: 187
 Cemâl Halveti: 155
 Cemal Sofuoğlu: 360
 Cemâleddin Efendi: 363
 Cemâleddin İshak Karamanı: 185
 Cemâleddin Server Revnakoğlu: 342
 Cemâleddin Yusuf: 333
 Cemâlî (Mustafa Aslan): 395
 Cemâlî-i Uşşâki: 237
 Cemil: 318
 Cemil (Es. Hu.): 32
 Cemil Bey (Hacı Mustafa Cemil): 150, 323
 Cemil Meriç: 352
 Cemile Hânım: 311
 Cemile Nakış Karamağaralı: 477
 Cemile Sultan: 109
Cemşid ü Hurşid: 135
 Cenab-ı Hakk: 29
 Cenabî Ahmetpaşa Çeşmesi (Ankara): 324
 Cenâbî Paşa: 197
 Cenap Muhittin Kozanoğlu: 381
 Cenap Sahabettin: 333
 Cengiz Dağcı: 358, 359
 Cennât: 209, 320, 332, 446, 478
 Cennât-ı 'adn: 238, 348, 437
 Cennât-ı a'lâ: 387, 478
 Cennât-ı Ma'va': 182
 Cennât-ı na'im: 320, 446
 Cennet: 29, 69, 117, 120, 129,

- 169, 178, 180, 182, 183, 185, 189, 198, 201, 202, 205, 208, 210, 215, 219, 220, 222, 224, 225, 227, 230, 233, 239, 241, 243, 247, 248, 253, 264, 266, 270, 271, 273, 278, 282, 283, 284, 286, 296, 299, 302, 309, 313, 315, 316, 317, 318, 322, 335, 337, 356, 364, 387, 388, 417, 418, 421, 427, 439, 445, 483, 485, 486, 487, 529
 Cennet Efendi (Fenâ'î Şeyh Muhammed Ef.): 224
 Cennet Kadın: 264
 Cennet-i 'adn: 117, 120, 227, 316, 388
 Cennetü'l-Bâkî Kabristanı: 163
 Cennetü'l-firdevs: 161, 167, 381, 388
 Cennetü'l-Ma'va: 157, 180, 350, 366, 429
 Cennetü'l-ulya: 248
 Cerrah Mehmet Paşa (Sadrazam): 140
 Cerrahpaşa: 23, 118, 133, 156, 214, 271, 308
 Cerrahpaşa Camii haziresi: 308
 Cerrahpaşa Camii: 156, 308
 Cerrahpaşa Hastanesi: 133, 214
 Cevâd: 286
 Cevdet: 98, 254, 291, 306, 317, 334, 425
 Cevheri: 201, 206
 Cevri: 220
 Cezayir: 20, 423
 Cezayirli Kaptan Ali Paşa Camii (Rize): 237
 Cezerî Kasım Paşa Camii (Cağaloğlu): 353
 Cezmî: 118, 222
 Cezzâr Ahmet Paşa: 353
 Cidde: 298
 Cihangir Camii haziresi: 223
 Cihangir Hasan Burhaneddin Efendi: 223
 Cihangir-zâde Hasan Efendi: 224
 Cihânî (Cihan Pehlivanı Kara Ahmet): 319
 Cinân: 166, 176, 200, 208, 212, 215, 217, 222, 224, 240, 249, 272, 273, 289, 301, 304, 307, 321, 417
 Cinânî: 113, 140, 200, 202, 206, 207, 208, 254
 Cınuçen Tanrıkorur: 449
 Cîsr-i Mustafa Paşa: 168
 Cohen (M.): 48
 Cumaâbâd Kasabası (Sivrihisar): 183
 Cünûnî Ahmed Dede: 213

Ç

- Çağatay:** 204
 Çakırağa Mahallesi (Aksaray-İst.): 363
 Çaldıran: 185
 Çamlıca: 440
 Çanakkale: 139, 272, 372
 Çanakkale Şehitlik: 139
 Çapraslansağır Çeşmesi: 241
 Çar Nikola: 524
 Çarşamba semti (Fatih): 217, 483
 Çataloluk Çeşmesi: 158
 Çatalsakal: 227
 Çehrin: 226, 489
 Çekmece: 203
 Çelebi Akay (Şair): 518
 Çelebi Paşa (Çelebî Mustafa Paşa): 98
 Çengâl: 125
 Çeşme Kalesi (İzmir): 183
 Çeşmî-zâde Mustafa Reşid Efendi: 248
 Çırağan Sarayı: 236
 Çiçek Derman: 383
 Çinili (Orta Valide) Camii (Üsküdar): 217, 486
 Çinili Camii (Üsküdar): 217
 Çivi-zâde Şeyh, Mehmet Efendi (Şeyhülislâm): 206
 Çolak Hamza: 113, 249
 Çorlu: 186, 188
 Çorlulu Ali Paşa (Sadrazam): 150, 432
 Çorlulu Alipaşa Camii tekkesi: 131
 Çorlulu Alipaşa Çeşmesi: 234
 Çorlulu Alipaşa Medresesi: 150
 Çukurova: 330

D

- Daltaban: 95
 Damat Ferit: 146
 Damat Gazi İbrahim Paşa Türbesi: 210
 Damat İbrahim Paşa (Sinek): 472
 Damat İbrahim Paşa Çeşmesi (Üsküdar): 129
 Damin (Es. Hu.): 32
 Dâniş Mehmet Efendi: 283
 Dârr (Es. Hu.): 71, 72
 Darülhadis Medresesi (Eyüp): 241
 Davut Paşa (Sadrazam): 157, 182
 Davutpaşa Camii: 155, 179
 Davutpaşa Camii haziresi: 218, 271, 278, 287
 Dâyehatun Mescidi: 189
 Dayı Yusuf Camii (Tunus): 423
 Debbâğlar Köprüsü (Aksaray ili): 316
 Debbâğ-zâde Mehmet Ef.: 418
 Defterdar Ahmet Çelebî: 187
 Defterdar Camii: 156
 Defterdar Celal Bey: 197
 Delil (Es. Hu.): 32
 Denizli: 319, 322, 327, 426, 429, 439, 481, 482
 Denizli Eski Mezarlığı: 319, 322
 Dergah Kitabevi: 354
 Dergah-ı Mekki Efendi: 435
 Derûnî (Efendi): 269
 Derviş: 163, 272, 277, 328, 486
 Derviş (Paşa): 95, 428
 Derviş Mehmed: 182
 Derviş Molla: 425
 Derviş Osman (Meczûb): 418
 Derviş Veli: 426
 Derviş-zâde Mehmed: 238
 Destan Bey: 284
 Destarî Mustafa Paşa Türbesi (Şehzadebaşı): 212
 Dicle: 46
 Dilaver Cebeci: 146, 396
 Dipylon: 44
Divançe-i Nazîm: 421
Divân-ı Âli: 436

- Divân-ı Aynî:** 437
Divân-ı Hâşimî: 206, 208, 209,
 210, 212, 214, 462, 463, 469,
 494, 504, 505, 509
Divân-ı Münîf: 458
Divân-ı Refî: 266
Divân-ı Senayi: 248
Divân-ı Sururî: 252, 253, 254
 Divanyolu: 279, 318
 Divitçiler Camii: 240
 Diyanet Vakfı: 134
- Diyanet Vakfı: 134
 Doğan Kalesi: 223
 Doğramacı-zade Ali Paşa Camii:
 135
**Doğunun Uzun Hikayesi, Türk
 Edebiyatında Mesnevî:** 138
 Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat
 Fakültesi: 526
 Dökmeci Tevfik: 314
 Drağman Çeşmesi: 152
 Dumlupınar: 406
- Durmuş Hocaoğlu: 397
 Dügümlü Hafız Mustafa Baba: 476
 Dülger-zâde Şeyh Rıza Efendi: 243
 Dünder Taşer: 384
Dürretü't-Tâc: 80
 Dürrî: 101, 103, 154, 233
 Dürrî Ahmet Efendi: 238
 Dürrî Efendi (Şeyhülislâm): 241
 Dürrîye Hanım: 300
 Dürrî-zâde (Şeyhülislâm): 101,
 103

E

- Ebeced Hesabı:** 415
 Ebû Ali (=İbn Sina): 98
 Ebu Bekir Paşa Çocuk
 Kütüphanesi haziresi (İst.
 Aksaray): 271
 Ebu Bekir Paşa-zâde Ömer Bey
 (Anadolu Kazaskeri): 271
 Ebu Bekr Kânî Efendi (Şeyh): 267
 Ebu Davut: 163
 Ebu Hanîfe: 153, 262
 Ebu Said: 59, 74
 Ebu Şeybetî'l-Hudrî Türbesi: 230,
 286
 Ebu'l-Âliye: 77
 Ebu'l-Meyâmin Çeşmesi: 211
 Ebû'l-Vefa Şeyh Ahmed Müsellem
 Ef.: 245
 Ebussu'üd Efendi (Şeyhülislâm):
 88, 116, 152, 154, 157, 195,
 201, 416, 426
 Ebussu'üd-zâde Suud: 338
 Ebuzziya Tevfik Efendi: 320
 Ed-Dârr (Es. Hu.): 72
 Edîbe Hânım: 294
 Edirne: 14, 15, 57, 166, 167, 173,
 176, 179, 190, 201, 233, 248,
 300, 303, 307, 419
 Edirne Askerî Deposu: 300
 Edirne demiryolu: 307
 Edirne Müzesi: 300
 Edirnekapı: 248, 252, 296, 306,
 307, 309, 312, 313
 Edirnekapı Mezarlığı: 248, 306,
 307, 309, 312, 313
 Edirnekapı Şehitliği: 296
 Efdal-zâde Seyyid Hamidullah Ef.
 (Şeyhülislâm): 155
 Eflatun: 49
- Eflatuncu: 50
 Eflâton-zâde: 158
 Efrenci: 260
 Efridûn: 198
 Eğrikapı: 245
 Ekrem Hakkı Ayverdi: 15, 349,
 350
 El-'Adl (Es. Hu.): 72
 El-'Afuvv (Es. Hu.): 72
 El-'Âlîm (Es. Hu.): 72
 El-'Aliyy (Es. Hu.): 72
 El-'Azim (Es. Hu.): 72
 El-Ahad (Es. Hu.): 72
 El-Âhir (Es. Hu.): 72
 Elazığ: 474
 El-Bâ'is (Es. Hu.): 72
 El-Bâkî (Es. Hu.): 72
 El-Bâri' (Es. Hu.): 72
 El-Bâsıt (Es. Hu.): 72
 El-Basîr (Es. Hu.): 72
 El-Bâtın (Es. Hu.): 72
 El-Bedi' (Es. Hu.): 72
 El-Berr (Es. Hu.): 72
 El-Cabbâr (Es. Hu.): 72
 El-Câmi' (Es. Hu.): 72
 El-Celîl (Es. Hu.): 32, 72
 El-Dâim (Es. Hu.): 32
 El-Esma'u'l-Hüsnâ: 71, 72
 El-Evvel (Es. Hu.): 72
 El-Fettâh (Es. Hu.): 72
El-Fütühât el-Mekkiyye: 35, 76
 El-Ğaffar (Es. Hu.): 72
 El-Ğafûr (Es. Hu.): 32, 72
 El-Ğaniy (Es. Hû.): 72
 El-Habîr (Es. Hu.): 32, 72
 El-Hâdî (Es. Hu.): 72
 El-Hâfız (Es. Hu.): 72
 El-Haffz (Es. Hu.): 72
- El-Hakem (Es. Hu.): 72
 El-Hâkim (Es. Hu.): 32
 El-Hakîm (Es. Hu.): 72
 El-Hakk (Es. Hu.): 72
 El-Hâlik (Es. Hu.): 72
 El-Halîm (Es. Hu.): 72
 El-Hamid (Es. Hu.): 72
 El-Hasîb (Es. Hu.): 72
 El-Haviye: 33
 El-Hayy (Es. Hu.): 72
 El-Kâbız (Es. Hu.): 72
 El-Kâdir (Es. Hu.): 32, 72
 El-Kahhar (Es. Hu.): 72
 El-Kaviyy (Es. Hu.): 72
 El-Kayyûm (Es. Hu.): 72, 355
 El-Kebîr (Es. Hu.): 72
 El-Kerim (Es. Hu.): 72
 El-Kindî: 50, 80
 El-Kuddûs (Es. Hu.): 72
 El-Latif (Es. Hu.): 72
 El-Mâcid (Es. Hu.): 72
 Elmalılı M. Hamdi Yazır: 77, 326,
 338
 El-Mâni' (Es. Hu.): 72
 El-Mecîd (Es. Hu.): 72
 El-Melik (Es. Hu.): 32, 72
 El-Mennân: 70
 El-Metin (Es. Hu.): 72
 El-Mu'ahhir (Es. Hu.): 72
 El-Mu'îd (Es. Hu.): 72
 El-Mu'izz (Es. Hu.): 72
 El-Mu'min (Es. Hu.): 72
 El-Mubdi' (Es. Hu.): 72
 El-Mucîb (Es. Hu.): 72
 El-Muğniy (Es. Hu.): 72
 El-Muheymîn (Es. Hu.): 72
 El-Muhsî (Es. Hu.): 72
 El-Muhyî (Es. Hu.): 72

- El-Mukaddim (Es. Hu.): 72
 El-Mukît (Es. Hu.): 72
 El-Muksit(Es. Hü.): 72
 El-Muktedir (Es. Hu.): 72
 El-Mumît (Es. Hu.): 72
 El-Muntekim (Es. Hu.): 72
 El-Musavvir (Es. Hu.): 72
 El-Muzill (Es. Hu.): 32, 72
 El-Müberred: 28
 El-Müta'âlî (Es. Hu.): 72
 El-Mütekebbir (Es. Hu.): 32
 El-Vâcid (Es. Hu.): 72
 El-Vahhâb (Es. Hu.): 72
 El-Vâhid (Es. Hu.): 72
 El-Vâli (Es. Hu.): 72
 Elvân Çelebi: 56
 El-Vâris (Es. Hu.): 32, 72
 El-Vâsî' (Es. Hü.): 72
 El-Vedûd (Es. Hu.): 72
 El-Vehhâb (Es. Hu.): 32
 El-Vekîl (Es. Hu.): 72, 371
 El-Velî (Es. Hu.): 72
 Emin (Abbas-zâde): 474
 Emîn (Tokadî Emin Ef.): 243
 Emîn Baba: 306, 312
 Emin Baba Dergahı: 306
 Emin Beg: 267
 Emin Beg (Anadolu Kazaskeri): 105
 Emin Efendi: 157, 246, 339
 Emin Paşa: 322
 Emine (Şair Nakşînin kızı): 228
 Emine Hâce: 295
 Emine Hanım: 107, 293, 314
 Emînî: 206, 482
 Emir Buhari Türbesi: 419
 Emirgan Camii (İstanbul): 132
 Emirî (= kadim): 199
 Emre Akdoğan: 370
 Emrî (Mir Hüseyin): 201, 202, 430, 440, 506
 Enderun: 502, 503
 Endülüs: 31, 48
 Enes Gezgin: 112
 Enis Efendi: 241
 Enkerus: 187
Enmûzecü't-Tıb: 135, 215
 En-Nâfi' (Es. Hu.): 72
 En-Nûr (Es. Hu.): 72
 Erciyes: 122
 Ercümend Ekrem: 413
 Erdebil Tekkesi: 155
 Erdel: 229, 485
 Erdem Can Öztürk: 139
 Ergene: 168
 Ermeni: 43, 140
 Ermeniler: 49
 Erol Güngör (Prof. Dr.): 387, 478
 Er-Ra'ûf (Es. Hu.): 72
 Er-Râfi' (Es. Hu.): 72
 Er-Rahîm (Es. Hu.): 72
 Er-Rahman (Es. Hu.): 32, 72
 Er-Rakîb (Es. Hu.): 72
 Er-Reşîd (Es. Hu.): 72
 Er-Rezzâk (Es. Hu.): 72
 Ertuğrul Gazi Türbesi (Söğüt): 312
Erzurum Tarihi: 15, 221
 Erzurum: 5, 15, 197, 217, 221, 224, 283, 303, 343, 371, 475, 522
 Es'ad Ağa: 298
 Es'ad Efendi: 142, 294
 Es'ad (Efendi): 213
 Es'ad Efendi (Şeyhülislâm Mehmet Es'at): 236, 487
 Es'ad Efendi (Vakanüvis): 90, 108, 122, 264, 265, 272, 273, 275, 276, 280, 283, 285, 286, 293, 425, 452, 458, 462, 494, 500, 524
 Es'ad Efendi Hoca: 270
 Es'ad-zâde Mehmet Şerif Efendi: 252
 Esat b. İlyas: 416
 Esin: 340
 Esîrî-zâde: 262
 Eski Ahit: 43
 Eski Kaplıca: 184
 Eski Zağra: 252
 Eskici Hasan Dede: 217
 Esma Hanım: 426
 Esma Hanım (Şinasi'nin annesi): 299
 Esra Burcu: 366
 Esrar Dede: 258, 270
Esrar Dede Divanı: 135, 293
 Es-Sabûr (Es. Hu.): 32, 72
 Es-Samed (Es. Hu.): 72
 Es-Selâm (Es. Hu.): 32, 72
 Es-Semi' (Es. Hu.): 72
Estragon Kalesi: 460
 Estranghelo: 47
 Eşref (Şair): 125, 144, 145, 315, 316, 320, 322, 324, 363, 525
 Eşref Efendi (Şeyhülislâm): 103
 Eşref Feyzî: 125
Eşref Paşa Divanı: 303
 Eşrefoğlu Rumî: 176
 Eş-Şehîd (Es. Hu.): 32, 72
 Eş-Şekûr (Es. Hu.): 72
 Etrüsk: 43
 Etrüskçe: 43
 Et-Tevvâb (Es. Hu.): 72
Etvâr-ı İlmi-i Musiki: 37
 Euboia: 44
 Evliya Çelebi: 14, 149, 168, 198, 221, 223
 Evrenos-zâde Sami Bey: 339
 Evvel (Es. Hu.): 71
 Eyüp: 15, 107, 128, 129, 131, 149, 150, 194, 203, 205, 224, 241, 244, 248, 267, 284, 297, 303, 308, 310, 318, 319, 322, 471
 Eyüp Camii: 128, 131, 150
 Eyüp Camii minaresi: 128
 Eyüp Mezarlığı: 297, 308, 318, 319, 322
 Eyüp Sultan haziresi: 248, 303, 310
 Ez-Zâhir (Es. Hu.): 72

F

- Fahrettin Çıplakoğlu: 110
 Fahri Bilge: 484
 Fâ'ik: 94, 102, 338
 Fâ'iz: 99
 Fa'izi: 211
 Fâiz Hasan Efendi: 421
 Fâlik (Es. Hu.): 32
 Fâni Efendi: 366
 Fars: 50, 150
 Faruk Kadri Timurtaş (Prof. Dr.): 349, 410
 Faruk Nafiz Çamlıbel: 345
 Faruk Sümer: 391
 Fas: 146
 Fasîh Dede (Mevlevî Şeyhi): 232

- Fasîhî: 111
 Fâtıma: 69, 129, 172, 239, 318
 Fâtıma Hanım: 242, 290, 300, 309
 Fatıma Hayriyye: 318
 Fâtıma Sultân: 206
 Fâtıma Ülker Hanım: 293
 Fatih Camii: 247
 Fatih Camii haziresi: 307, 312, 314, 316, 317, 318, 321, 364, 432
 Fatih Koyuncu: 139
 Fatih Semti: 217
 Fatih'in türbesi: 131
 Fatın Gökmen: 335
 Fatin: 335, 452, 453
 Fatma Altunya: 355
 Fatma Aysel Dıngıl: 369
 Fatma Canan Sayar: 390
 Fatma Sultan Camii: 129
 Fâzıl: 232, 502
 Fâzıl Efendi: 307
 Fazlı Ağa oğlu Mustafa: 518
 Fazlullah Hurûfî: 37
 Fazlullah Moral: 409
 Fehim: 109, 113, 295, 418
 Fehîm-i Kadîm: 418
 Fehmî: 179, 305, 421, 443
 Fehmiyye: 315
 Fenâ'î Şeyh Cennet Mehmet Efendi: 224
 Fenâyî Mustafa Efendi: 418
 Fenike: 28, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47
 Fenikeliler: 28, 42, 45
 Fennî Mustafa Efendi: 243
 Ferah Burgul: 367
 Ferhad (Ef.): 264
 Ferhad Efendi: 425
 Feridun Nafiz Uzluk (Ord. Prof.): 347
 Feridun Özdingiş (Dr.): 372
 Fethullah: 443
Fetih Suresi: (3) 160, 177
 Fettâh (Es. Hu.): 71
 Fevri: 198
 Fevzi (Şair): 241, 486
 Fevzi Köseoğlu: 362
 Fevziye A, Tansel: 215, 353, 403, 46, 407, 409, 410, 411, 411, 413
 Feyiznâme: 205
 Feyyâz-ı Zü'l-Minen: 184
 Feyzî: 217, 229, 272, 308, 312, 319, 324, 429, 448, 471, 472, 481
 Feyzî Efendi: 272
 Feyzullah Efendi Ktp.: 488
 Fırtıkçı Hasan: 122
 Fitnat Hanım: 101, 131, 481
 Fikrî: 312
 Filibe: 276
 Filistin: 42, 45, 46, 47
 Fir'avn: 120
 Firdevs: 33, 66, 69, 114, 117, 159, 164, 183, 186, 203, 211, 216, 218, 220, 221, 226, 229, 237, 240, 246, 253, 267, 273, 278, 281, 287, 295, 298, 301, 319, 322, 351, 354, 361, 391, 426, 429, 430, 433
 Firdevs-i a'lâ: 66, 183, 203, 220
 Firûz Ağa Türbesi: 417
 Firuzağa Camii (İst.): 157, 180
 Fitnat Aslan: 344
 Foça (Yugoslavya): 192, 194
 Françe: 259, 261, 490
 Fransa: 456, 457
 Fu'âd: 90
 Furûk-i Hakkı: 516
 Fuzulî: 123, 190

G

- Gabriel Mandel Han: 396
 Gaffar (Es. Hu.): 71
 Gafur (Es. Hu.): 71
 Gafûrî Mahmut Efendi: 225
 Galata Köprüsü: 325
 Galata Kulesi (İst.): 283
 Galata Mevlîhanesi: 231, 244, 285, 297
 Galata Mevlîvîhanesi haziresi: 267
 Galata: 182, 308, 416, 469, 523
 Galatasarayı: 523
 Gâlib Çelebi: 306
 Galip Erdem: 392
 Galip Paşa (Mehmet Sa'it Galip Paşa): 96
 Gandhara: 46
 Ganî-zâde Nâdirî Efendi: 214
 Garibî: 158
 Gavsî Ahmed Dede (Mevlevî Şeyhi): 231
 Gazâlî (Şair): 168
 Gaznevî Mehmet Efendi: 486
 Gazzâlî: 74
 Gedik Ahmet Paşa Camii: 265
 Gedik Ahmet Paşa: 265
 Gelibolu: 209
 Gemalmaz: 145
 Gence: 126, 239
 Genç Osman: 225
 Gercin tepesi: 45
 Gevrek-zâde: 428
 Geyveli Veli: 262
 Gıyaseddin Mehmed Efendi: 186
 Girit: 124
 Gnostisizm: 50
 Got: 43
 Göksu: 321
 Göynük ilçesi: 312
 Graçanica (Bosna): 162
 Grekler: 49
 Grohmann (G.): 48
 Guéraud (O.): 44
 Gülçiçek Korkut: 367
 Güldeste-i Riyâz-ı İrfan: 136, 169, 311, 502
 Gülhane (Bahçesi): 281, 291
 Gülşenî İbrahim Dede (Şeyh): 159
 Günâhî: 196
 Günay Tümer: 369, 370
 Güney İtalya: 44
 Güneydoğu Anadolu: 523
 Gürcü: 43
 Ğaniyy (Es. Hu.): 71
 H. Sadettin Ergun: 380

H

- Habîr (Es. Hu.): 33, 71
 Haccâc-ı Sâni: 120
 Hacce Hesnâ Hatun Mescidi: 483
 Hacı Ali Ağa: 296
 Hacı Bayram Kaftanı Camii haziresi: 443

- Hacı Bayram Velî: 167, 417
Hacı Bayram Veli Camii (Ankara): 236
Hacı Bektaş Veli Türbesi: 316
Hacı Hasan Feyzi Efendi Türbesi (Denizli): 481
Hacı Hüseyin Efendi: 278
Hacı İzzet Paşa: 307
Hacı Mehmed Hulusi: 316
Hacı Mehmet Ağa: 193
Hacı Mehmet İsmet Bey: 234
Hacı Mustafa Cemil Bey: 163
Hacı Osman Beg: 320
Hacı Osman Efendi: 317, 429
Hacı Salih Efendi: 302
Hacı Selim Ağa (Ahçıbaşı): 483
Hacı Ya'kub Ağa: 303
Hacıbekirağa Camii: 448
Hacıcaferağa Camii: 522
Hacıkasımpaşa Camii (Cumâabad): 183
Hadâyiku'd-Dekâ'ik: 32
Hâdi (Es. Hu.): 32, 71, 229
Hâdi: 232, 239, 486
Hadice İsmet: 322
Hadice Sultan: 288
Hadice Usta: 244
Hadice: 92, 369
Hadikatu'l-Udebâ fi şerhi Nasîhati'l-Hukemâ: 317
Hadikatü'l-Cevâmî': 60
Hafız (Es. Hu.): 71
Hafız (Şair): 133, 434, 452, 471, 476
Hafız Ağa: 241
Hafız Ahmet Paşa: 456, 462, 463, 500
Hafız İbrahim: 258
Hafız Kâmil Slaycıç: 158
Hafız Mehmet Zühdi Efendi: 325
Hafız Musa Efendi: 251
Hafız Osman Efendi (Hattat): 231
Hâfız Şirazî: 152, 166
Hafîd Efendi (Hekimbaşı): 106
Hak Dini Kur'an Dili: 77, 172
Hakan Ertin: 366
Hakânî Bey: 211
Hakem (Es. Hu.): 71
Hakim (Es. Hu.): 32, 437
Hâkim: 32, 437
Hakîmu İllâhî: 58
Hakk (Es. Hu.) (Hakk - el-Hakk): 29, 57, 68, 71, 77, 95, 96, 99, 100, 103, 104, 107, 110, 111, 114, 115, 116, 119, 121, 129, 130, 133, 134, 136, 138, 142, 177, 182, 183, 188, 189, 192, 193, 194, 198, 199, 201, 204, 207, 209, 218, 219, 220, 221, 223, 225, 228, 229, 232, 233, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 247, 248, 250, 252, 253, 255, 260, 261, 264, 265, 267, 274, 275, 277, 282, 287, 294, 296, 298, 299, 300, 308, 309, 311, 314, 315, 320, 323, 329, 334, 336, 337, 339, 341, 343, 345, 347, 350, 351, 355, 357, 359, 360, 365, 370, 373, 386, 387, 388, 390, 396, 398, 402, 407, 409, 419, 422, 433, 435, 438, 439, 442, 443, 444, 446, 447, 455, 456, 461, 465, 466, 470, 471, 472, 473, 476, 478, 479, 480, 491, 493, 495, 497, 503
Hakkı Dursun Yıldız: 106
Hakkı Şekîb Efendi: 299
Hakki: 108, 295, 309, 429, 430
Hakki (Hasan): 291, 502, 503
Haleb: 106, 123, 207
Halep Mevlevihanesi: 330
Halet Said Efendi (Devlet Kethüdası): 279
Haleti Gülşeni: 204
Haleti, (Azmî-zâde): 94, 210, 214
Halıcı Hasan Mescidi: 131
Halıcızâde Mehmet Paşa (Defterdar): 220
Halik (Es. Hu.): 71, 409
Halil Edib Bey: 322
Halil Efendi (Sütçülerli): 420
Halil Efendi (Şam Müftüsü): 103
Halil Fikret Alasya: 394
Halil İnalçık: 402
Halil Nihad: 412
Halil Nihat Boztepe: 380
Halil Nuri Yurdakul: 344
Halil Paşazade Mahmut Celaleddin Bey: 299
Halim (Es. Hu.): 32, 71, 175
Hâlis Efendi: 364
Halis Erginer: 346
Hallâk: 321
Haluk İpekten: 143
Haluk Karamağaralı: 396
Hamdi Hamdullah Efendi: 271
Hamdi Ragıp Atademir (Prof.): 385
Hamîd (Es. Hu.): 71, 72
Hâmid (Selanik Kadısı): 106, 425
Hâmîd Mahmut Efendi: 420
Hâmîdi: 153
Hamidiye Rüşdiye Mektebi (Yanya): 318
Hammamî-zâde: 325, 340
Hammurabi: 46
Hamparsum notası: 81
Hamse-i Al-i 'Aba: 69
Hamza Paşa (Silahtar Mahir Hamza Paşa): 97
Hamzabey Medresesi: 143
Hanefi Efendi: 222
Harabî: 15, 323
Harbiye Mektebi: 286
Harid Fedai: 359
Harput Eski Mezarlık: 321
Harput Sarahatun Camii: 474
Harran: 42, 50, 491
Harun Reşit: 416
Harun Tolasa (Prof. Dr.): 350
Harvard Üniversitesi: 356
Hasan (Efendi): 223
Hasan Akif Efendi (Selanikli): 282
Hasan Âli Yücel: 336
Hasan Buğrahan Yavuz: 457
Hasan Efendi: 224, 249, 421, 427, 483
Hasan el-Askeri: 69
Hasan Gürbüz (Prof. Dr.): 392
Hasan Karacan: 371
Hasan Mir: 286
Hasan Paşa: 94, 144, 321, 422
Hasan Paşa (Gazi): 98, 100
Hasan Paşa (Kethüda): 98
Hasan Paşa (Serasker): 104
Hasan Şakar: 362
Hasan: 208
Hasanpaşa Türbesi: 201
Hasbi: 119
Haseki Camii haziresi: 267, 304
Haseki Daru'ş-Şifası: 194
Haseki Medresesi: 191
Hasırcı Hacı Ahmetpaşa Camii

- Çeşmesi: 192
 Hasırî-zâde Hafız Mehmet Ef.: 192
 Hasîb (Es. Hu.): 71
 Hasîb Paşa: 453
 Hâsîb: 291
 Hassan: 520
 Haşim Baba (Üsküdarlı Mustafa): 155
 Hâşimi: 106
 Hâtem Ahmet Ef.: 245
Hâtıra-i Eslâf: 15, 450
 Hatice Sultan Çeşmesi (Eyüp): 129
 Hatif Ali Efendi: 280
 Hatra: 46
 Hattat Halim Efendi: 341
 Hattat İbrahim Tahir Ef.: 418, 480
 Hattat Mehmet Emin Efendi: 339
 Hattat Rıza: 315
 Havva: 30, 70, 76
 Hayalî: 196, 430
 Hayatî-zâde Mehmet Said Efendi: 252
 Hayber: 70
 Haydar (Afyonbaşı): 149
 Haydar (Şair): 120
 Haydar Dirîöz: 146, 380, 381
 Haydar Ganî Bey: 89
 Haydarpaşa Askerî Hastanesi: 295
 Haydarpaşa: 298
 Hayli: 226, 483
 Hayreti: 190, 420
 Hayri Bey Kütüğü: 15, 58, 477, 529
 Hayri: 15, 58, 319, 477, 529
 Hayrüddin Paşa: 313
 Hayy (Es. Hu.): 71, 109, 185, 214, 224, 265, 305, 316, 350, 353, 454, 465, 470
 Hâzik Efendi (Erzurumlu): 247
 Hazret-i Hudâ: 143
 Hekim Beg: 428
 Hekim Çelebi: 152
 Hekimoğlu Ali Paşa: 95
 Hekimoğlu Alipaşa Camii haziresi: 232, 294
 Hekimoğlu Alipaşa Camii: 130
 Helen: 46, 47
 Hemedan: 126, 239
 Hermes: 49, 50
 Hermetik Kültür: 49
 Hersek: 320
 Hevâyî (Sururî'nin daha önceki mahlası): 148
 Heybeliada: 282
Hezeliyât: 15, 148, 254
 Hırka-i Şerif Camii: 275, 314, 444
 Hırka-i Şerif Camii haziresi: 275
 Hırşova (Romanya): 304
Hısnu'l-Vebâ: 514
 Hızır Bey: 150, 173, 174, 184
 Hızır Paşa-zâde Mehmet Paşa: 182
 Hızır: 138
 Hızırpaşa Çeşmesi: 198
 Hızır-zâde Rüşdî: 119, 323
 Hızır: 203, 471
 Hicazî: 483
 Hicrî Efendi: 322
 Hidiv İsmail Paşa: 279
 Higounet: 44
 Hikmet İlaydın (Maarif Müsteşarı): 345
 Hikmet Kâmile Hanım: 300
 Hikmet: 275, 288, 289, 290, 291, 320, 345, 425
 Hilâlî: 132, 203, 223
 Hilmi Ziya ülken: 348
 Himmet-zâde: 228, 234, 235
 Hint: 42, 43, 46
 Hisabî: 129
 Hitit Krallığı: 46
 Hoca Ahmed Yesevî: 166
 Hoca Ebu Nasr Pârisa: 175
 Hoca Fehim Efendi: 280
 Hoca Hayrüddin Camii: 176, 417
 Hoca Hayrüddin: 176, 417
 Hoca Münif Efendi: 458
 Hoca Sadeddin: 424
 Hoca-zâde: 180
 Hoca-zâde Mehmet Ef. (Şeyhülislâm): 125
 Hoca-zâde Mes'ûd: 420
 Hôşeng: 49
 Humâ Hâton: 183
 Hurşid Ahmet Paşa: 96, 449
 Hurşid Efendi: 263
 Hurşit Yılmaztürk: 387
 Huzur Dersleri: 137
 Hüdâ: 142, 175, 187, 218, 224, 240, 246, 247, 267, 280, 289, 310, 328, 346, 418, 421, 438, 466
 Hüdâyi Mustafa Efendi: 195
 Hüdâyî: 128, 183, 196, 215, 301, 328, 418
 Hükmi: 211, 212
 Hükümet Konağı (Göynük): 312
 Hükümetönü (= Aliğa Camii): 482
 Hüsambey Mescidi (= Tezgahcılar Camii): 223
 Hüsameddin Uşşakî: 161
 Hüsâmî: 209
 Hüsam-zâde (Anadolu Kazaskeri): 453
 Hüseyin Ataşer: 375
 Hüseyin Avni Çelik: 355
 Hüseyin Beg: 271
 Hüseyin Efendi: 218, 228
 Hüseyin Efendi (Eyüp): 322
 Hüseyin Hâtemi (Prof. Dr.): 25, 110, 137, 394
 Hüseyin Hilmi Paşa (Dahiliye Nazırı): 322
 Hüseyin Kâmi: 433
 Hüseyin Kılıç (Seyyid Abdülkadir'in oğlu): 333
 Hüseyin Nâzım Paşa: 316
 Hüseyin Nazmî: 408
 Hüseyin Nazmî Ceylanoglu: 389
 Hüseyin Sadeddin Nüzhet Efendi (Şeyh): 328
 Hüseyin Vassâf Bey: 332
 Hüseyin Zarfî: 87
 Hüseyinağa Camii: 444
Hüsn-i Aşk: 250
 Hüsnî Efendi: 311
 Hüsvrev Paşa (Sadrazam): 116, 192
 Hüsvrevoğlu Yusuf Efendi: 183, 417
 Hüzni: 251
 Hymettos Dağı: 44
 Hz. Abdülkadir Geylânî: 88
 Hz. Adem: 29, 30, 31, 50
 Hz. Ali: 28, 29, 64, 67, 69, 154, 432
 Hz. Ebu Bekir Sıddık: 66, 69
 Hz. Ebu Şeybetî'l-Hudrî: 230
 Hz. Ebu'd-Derdâ: 286
 Hz. Eyyüb el-Ensari Türbesi: 285
 Hz. Eyyüp el-Ensari, Camî ve Külliyesi: 61
 Hz. Fatıma: 69, 432
 Hz. Hasan: 69, 233, 432
 Hz. Hüseyin: 69, 233, 237, 432

- Hız. İbrahim (A.S.): 78
 Hız. İdris (A.S.): 49, 50
 Hız. İsa (A.S.): 30, 33, 46, 63, 64, 65, 66, 67, 68
 Hız. Muhammed (A.S.): 55, 56, 69, 70, 76, 77, 518
 Hız. Nuh (A.S.): 49
 Hız. Osman: 66, 69
 Hız. Ömer: 66, 69, 455
 Hız. Şit: 50
 Hız. Şu'ayb (A.S.): 29
 Hız. Yakup (A.S.): 278
 Hız. Yusuf (A.S.): 57
 Hız. Zekeriyya (A.S.): 234

I-J

- İdumealılar: 42
 İhvan-ı Safa: 50
 Irak: 46, 82, 124, 461
 Isparta: 26, 147, 319, 326, 373, 391, 420
 Işık Fedai: 397
 İblis: 30, 31
 İbn Abbas: 29, 33, 77
 İbn Kemal (Şeyhülislâm): 115, 157, 182, 185, 186, 189, 190, 528
 İbnü'l-Arabî: (bkz. Muhyiddin İbnü'l-Arabî)
 İbnü'l-Emin Mahmut Kemal: 322, 337, 340, 364, 366
 İbnü't-Tafdîl Hızır Gıyaseddin Refik: 58
 İbrahim (Efendi): 15, 78, 108, 120, 155, 156, 157, 159, 168, 193, 232, 243, 247, 277, 284, 327, 338, 367, 387, 390, 418, 480, 491, 517
 İbrahim Ağa: 276
 İbrahim Başağaoğlu: 367
 İbrahim Beg: 286
 İbrahim Beg (Kazasker): 268
 İbrahim Çelebi Camii (Manisa): 193
 İbrahim Düzen: 491
 İbrahim Efendi: 232, 243
 İbrahim Efendi Camii: 282
 İbrahim Faik Bey: 338
 İbrahim Hakkı (Erzurumlu): 15, 156, 157, 247, 418
 İbrahim Hakkı Konyalı: 15
 İbrahim Kafesoğlu (Prof. Dr.): 387
 İbrahim Kürşad Ateş: 390
 İbrahim Medkur: 159
 İbrahim Mihrabî Baba: 327
 İbrahim Mütefferrika: 243
 İbrahim Paşa: 277
 İbrahim Paşa (Hilmi İbrahim Paşa): 99, 291
 İbrahim Paşa (Vezir): 168
 İbrahim Paşa Camii (Uzun-çarşısı): 78
 İbrahim Tahir Efendi (Hattat): 418, 480
 İbrahim: 272
 İbranca: 43, 47
 İbranîler: 28, 52
 İdes: 59
 İdris Ali Bey: 482
 İdris Bitlisî: 149, 181, 514
 İffetî: 22
 İfrah (Georges): 45
 İhsan Doğramacı: 396
 İhsan Tekin (İstanbul Valisi): 347
 İhtiyar Asker: 406
 İhya: 266, 267, 268, 270
İkdam Gazetesi: 413
 İkinci İnönü Zaferi: 79, 405
 İlah: 184, 191, 221, 227, 238, 271, 300, 303, 326, 335, 338, 355, 443, 470
 İlahiyat Fakültesi (Isparta): 15, 23, 391
 İlhamî (III. Selim): 273
 İlmi: 132
 İloğlu Camii (Tokat): 422
 İlyas: 138, 204, 205
 İlyas-zâde: 204, 205
 İmam-zâde: 298
 İmaret Camii (Çorlu): 186
 İmaret Çeşmesi (Çorlu): 188
 İmparator Charles: 328
 İnceminare Müzesi (Konya): 176
 İnebahtı: 124
 İnegöl: 173
 İsa Efendi: 435
 İsa Mahfi Efendi: 236
 İshak Çelebi (Üskübî): 421, 528
 İshak Efendi (Eyüp Müderrisi-Salih Efendizade): 107
 İshak Efendi (Şeyhülislâm): 102, 241
 İshakbey Bedestanı (Üsküp): 318
 İshakpaşa Camii: 178
 İskender: 46, 183, 351, 416
 İskender b. Yusuf b. İshak: 416
 İskender Pala: 351
 İskenderiye: 166
 İskenderpaşa Camii (Kanlıca): 196
 İslambol: 138, 254
 İsmail Paşa (Hafız): 95
 İsmail Ankaravî (Rusûhî): 216
 İsmail Dede: 237
 İsmail Efe Yakıt: 373
 İsmail Hakkı Bursevî: 238, 239, 510, 515, 516
 İsmail Kemal Ümmî Efendi: 416
 İsmail Müfid Efendi: 271
 İsmail Rumi Dergahı: 375
 İsmail Saib Sencer: 336
 İsmail Servet: 87
 İsmail Zühdi Efendi (Hattat): 240, 433
 İsmailağa Camii: 483
 İsmet (İnönü): 408
 İsmet Bey Efendi: 485
 İsmet Hanım: 301
 İsmet Sungurbey (Prof. Dr.): 137
 İsmet Zeki Eyüboğlu: 75
 İsmihan Sultan: 418
 İsrail: 70
 İstanbul: 5, 14, 15, 20, 23, 24, 59, 60, 61, 62, 78, 81, 87, 105, 119, 127, 132, 133, 134, 138, 139, 165, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 180, 185, 192, 193, 213, 214, 216, 222, 230, 232, 238, 247, 251, 252, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 283, 284, 286, 314, 325, 330, 347, 363, 370, 374, 379, 381, 382, 384, 385, 396, 400, 403, 412, 413, 423, 432, 443, 472, 482, 483, 485, 487, 488, 492, 523, 527
 İstanbul Tophane: 216

İstanbul Üniversitesi: 133, 385
 İstanbul Üniversitesi Edebiyat
 Fakültesi: 403
 İstinye: 61
 İyonya: 44
 İzbod (Bosna): 159
 İzid: 235, 290, 397, 479
 İzmir: 183, 360, 406, 407, 526
 İzmir İlahiyat: 360

İzmir Kışlası: 280
 İzmit: 191
 İzzet (Benli-zâde): 273
 İzzet Ali Paşa (Sadrazam): 478
 İzzet Beg: 121
 İzzet Çelebi Hanım: 330
 İzzet Efendi: 296
 İzzet Paşa: 142
 İzzet Paşa (Sadr-ı Rum): 96

İzzet: (bkz. Keçeci-zâde İzzet
 Molla)
 İzzeti: 210
 İzzî (Eşrefzâde izzeddin Şeyh
 Ahmed Ef.): 96, 98, 99, 102,
 103, 105, 141, 242, 288, 289,
 291, 486
 Jouguet (P.): 44

K

Kabataş Limanı: 298
 Ka'be: 66, 67, 68, 69, 78, 275, 282,
 471, 473, 492
 Kâbiz (Es. Hu.): 71
 Kâbil: 209
 Kabulî: 152
Kadı Beyzâvî: 417
 Kadıköy: 22, 173
 Kadırga Limanı (İskenderiye): 166
 Kadı-zâde: 427
 Kâdir (Es. Hu.): 32, 33, 71, 272,
 328
 Kadir Efendi (Nakşibendi Şeyhi
 Seyyid): 271
 Kadir Has: 395
 Kadirî Mehmet Ef.: 249
 Kadri Bey: 290
 Kadri Çelebi: 208
 Kadri Timurtaş (Kilisli Av.): 364,
 410
 Kadriye: 344
 Kâf-zâde Abdülhay Faizi Efendi:
 214
 Kahrâr (Es. Hu.): 71, 72
 Kahire Arap Dil Akademisi: 159
 Kahire Müzesi: 44
 Kahire: 5, 159, 279
 Kalâyî (Refî'): 227
 Kalkandelen (Üsküb): 266
 Kamençe Kalesi: 226
 Kâmfî Mehmet Efendi: 421
 Kâmî: 97, 421, 433
 Kamil Turan: 395
Kamus: 29, 269
 Kanbur Ahmed (Giridli): 145, 313
 Kandî: 189, 192
 Kandıye Kalesi: 225
 Kâni: 468
 Kanije: 125
 Kanlıca: 196

Kansu Gavrî: 185
 Kantemiroğlu: 81
Kânûn (İbn Sina'nın kitabı): 98
 Kanunî Sultan Süleyman Çeşmesi:
 199
 Kanunî Türbesi: 64
 Kapudan Paşa: 261, 264, 433
 Kara Ahmet Paşa (Sadrazam): 120
 Kara Ahmet: 120, 319
 Kara Davut: 191
 Kara İsmail Efendi Camii: 487
 Kara Mahmut Efendi (Gelibolulu):
 209
 Karacaahmet Mezarlığı: 118
 Karacasu (Aydın) Uşşakî Tekkesi:
 275
 Karagöz Mehmetpaşa Çeşmesi:
 151
 Karagözcü Hayâli Said Efendi: 430
 Karagözpaşa Camii (Kütahya):
 184
 Karahisârî (Abdurrahman): 137
 Karahisârî (Hattat): 137
 Karaköçek Halil Efendi Hamamı:
 131
 Karaköy: 469
 Karaman: 177
 Karapınar Camii (Konya): 197
 Karıcı-zâde: 264
 Kasım Dobraça: 158
 Kasım Paşa (Dülbent-zâde): 149,
 353
 Kasımağa Çeşmesi: 152
 Kasımpaşa: 116, 192, 203
Kaside-i Nuniye: 173
 Kastamonu: 166, 417
 Kaşgarî Türbesi (Eyüp): 267, 297,
 318
 Katerina (II) (Rus Çaricesi): 377
 Kâtib-zâde: 127

Kaviy (Es. Hu.): 71, 403
 Kâvî-zâde: 297
 Kâya Sultan: 221
 Kayıt Bay (Mısır Sultanı): 180
 Kayseri idadisi: 475
 Kayseri Ziraat Bankası: 484
 Kayyûm (Es. Hu.): 71, 194, 265
 Kazasker İbrahim Efendi: 268
 Kazasker Mahmud Efendi
 Medresesi (Şehzadebaşı): 211
 Kazasker Sadeddinpaşa Sebili:
 130
 Kâzım: 296, 344
 Kâzım Baba: 482
 Kazım Mirşan: 402
 Kazlıçesme: 193
 Kebîr (Es. Hu.): 71
 Keçeci-zâde İzzet Molla: 95, 97,
 100, 122, 264, 265, 277, 279,
 280, 281, 282, 283, 428, 430,
 434, 441, 442, 443, 481
 Keçeci-zâde Mehmet Fuat Paşa:
 423
 Kefe Hisarı: 177
Kehf Suresi: (84) (107) 161
 Kel Memiş: 263
 Kelim (Eyyûbî): 416
 Kemal Batanay (Hattat): 15, 384,
 385, 484
 Kemal Edip Kürkçüoğlu: 342
 Kemal Elker: 345
 Kemal Yavuz: 24, 496
 Kemaleddin Hakki: 412
 Kemâleddin: 341
Kemâlû's-Suara: 337
 Kemanî Mîrûn: 378
 Kemanî Ülkesi: 45
Kenzü'l-Ulumi'l-Muhaffî: 74
 Kerîm (Es. Hu.): 32, 71, 72, 155,
 172, 305, 312, 318, 322, 369,
 454

- Kerim Efendi: 312
 Kerimehatun Camii: 483
 Kerimi: 296, 297, 300, 302, 443
 Kerkük Tuzhurmatı: 375
 Kesbî: 484
 Keşfî (Manastırlı): 209
 Keşfî Cafer Efendi: 218
 Keşfî: 195
 Kethüda Bey: 459
 Kevser: 188, 193, 211, 217, 253, 288, 305, 407, 452
 Kezûbî-zâde: 431
 Kıbrıs Barış Harekatı: 126
 Kıbrıs: 122, 126, 359, 367, 368, 471
 Kıbrısızade Hakkı: 294
 Kılıcı-zâde Mustafa Ağa: 61
 Kılıç Ali Paşa: 116
 Kılıçalıpaşa Camii (Tophane): 204, 216
 Kınalı-zâde Ali Efendi: 137
 Kırım: 221, 374, 518, 524
 Kırım Tarihi: 518
 Kırımı Mehmet Efendi Çeşmesi: 472
 Kırkçeşme (İst.): 238
 Kızılcaabolük Mezarlığı: 327
 Kilâri İsmailağa Çeşmesi: 473
 Kiledü'l-Bahr Kalesi: 191
 Kilis: 15, 364, 410, 455
 Kird-kâr: 220
- Kiril(Rus): 43
 Kitabü'n-Nevâmîs: 50
Kitâbü'l-Etvâr: 80
Kitâbü'l-Hurûf: 36
 Koca (Büyük) Reşit Paşa Türbesi (Beyazıt): 302
 Koca Râgıp Paşa (Sadrazam): 437
 Kocakasımpaşa Şadırvanı: 471
 Kocamustafapaşa Camii haziresi: 231, 238, 239, 243, 282, 283, 293, 298, 303, 439
 Kocamustafapaşa Camii: 155, 156, 179, 181, 221, 241, 244, 474, 480
 Kocatepe: 134, 406
 Kocatepe Camii: 134
 Kolağası Mustafa: 326
 Konya: 15, 55, 176, 197, 201, 205, 231, 268, 277, 306, 333, 379, 411, 453, 496
 Korinthos: 44
 Kosova: 323
 Kostantaniye: (bkz. İstanbul)
 Kovacı-zâde Şeyh Mehmet Efendi: 418
 Köprülü Fazıl Ahmet Paşa: 438
 Köprülü Mehmet Paşa: 117, 222
 Köprülü Mehmet Paşa Türbesi: 222
 Köprülü-zâde Fazıl Mustafa Paşa: 232, 458
- Kör Ali: 113, 144, 249
 Kör Sâlih: 314
 Kral Engrus: 180
 Kuddûs (Es. Hu.): 71, 190
 Kudsi Efendi: 488
 Kudsi-zâde Efendi (Anadolu kazaskeri): 219
 Kudüs: 79
 Kuleli Askeri Lisesi: 296
 Kundakçı Camii: 283
 Kundakçı Hacı Himmet: 283
 Kur'ân Mektebi: 163
 Kur'ân rahlesi: 303
Kur'ân: 76, 77, 78, 79, 161, 163, 172, 345, 442
Kur'ân'da İnsanın Yarattığı ve Evmi: 78
 Kurt Mehmet Efendi: 206
 Kutb (Efendi): 95, 117, 195, 215, 227, 262, 334, 428
 Kutbeddin Şirâzî: 80
 Kutbî Nayi Osman Dede: 81
 Kuzey Afrika: 31, 48
 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTÇ): 367
 Küçük Asya: 44
 Küfri Bahâi: 427
 Kütahya Kalesi: 188, 198
 Kütahya: 16, 133, 184, 315
 Kyklades: 44

L

- Lagoslular: 46
 Lâhût: 243, 417
 Lala Mahmut Bey: 266
 Lala Mustafa Paşa: 203
 Lalamustafapaşa Camii: 471
 Lalamustafapaşa Mektebi (Erzurum): 197
 Laleli Camii (Sultan III. Mustafa Camii): 131, 247
 La'li Fenayî Efendi: 232
 La'li-zâde: 103
- Lâmi'î (Çelebi): 175, 183, 422
 Latif (Es. Hu.): 32, 71
 Lâ-Yezâl: 187, 307, 432
 Lebîb: 237, 285, 287, 289, 294
 Lebîd: 267
 Lefter Küçükandonyadis: 397
 Lehistan: 123, 482
 Levent Kışlası: 305
 Levhî: 238
 Leyla Hanım (Şair): 296, 297
 Leyla: 287, 296, 297, 440
- Leylek Dede: 421
 Limoncuyan: 81
 Lokman (Efendi): 305
 Louis Massignon: 50
 Lozan: 408, 409
 Lûtfi İbrahim Paşa: 239
 Lûtfî: 181
 Lûtfullah Efendi: 283
 Lûtfullah Vehbi Bingöl: 371

M

- M. Es'at Coşan: 510
 M. Fuad Köprülü (Ord. Prof.): 383
 M. Kaya Bilgegil (Prof. Dr.): 352, 476
- M. Sadi Ülker: 381
 M. Selahaddin: 409
 Ma'bud: 142
 Macar: 124
- Macaristan Milli Müzesi: 225
 Mâcid: 71, 111, 245
 Mâcid (Es. Hu.): 71, 111, 245
 Maçin: 296

- Ma'den Dede: 438
Maden: 317
Mahfi: 236, 312
Mahir İz Hoca: 345
Mahmud Âgâh: 310
Mahmud Efendi: 215, 420
Mahmud Muzaffer: 87
Mahmut Ak: 353
Mahmut Bahtiyar: 58
Mahmut Han: 141, 283, 422
Mahmut Murat: 313
Mahmut Paşa (Mısır Valisi): 199
Mahmut Paşa (Sadrazam): 118, 120, 177
Mahmut Paşa (Vezir): 175
Mahmut Paşa Medresesi: 176
Mahmut Yazıcı Camii: 304
Mahmut Zihni Ef.: 244
Makarios: 126
Makberatü'l-Melik (Kahire): 279
Makedonyalı Lagos: 46
Makina Nazariyatı ve Tatbikatı:
59
Maktulalıpaşa Çeşmesi: 471
Malatya: 222
Maliki (İmam): 153
Maliku'l-Mülk (Es. Hu.): 72
Malkoç Süleyman Ağa Camii: 304
Malkoçoğlu Cafer Bey: 185
Manav-zâde İvaz Ef. (Alanyalı Kazasker): 420
Mâni' (Es. Hu.): 71
Manisa: 16, 191, 193
Manisa Timarhanesi: 191
Ma'reke: 404
Marifetnâme: 156
Marmara Depremi: 127
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii: 134
Ma'vâ: 157, 158, 180, 182, 208, 228, 241, 245, 248, 249, 251, 264, 271, 273, 277, 285, 293, 299, 300, 302, 323, 349
Mazhari: 275
Me'âli (Şair): 197
Mecâmi'u'l-Edeb: 415
Mecdi Efendi (Edirneli): 16, 206
Mecelletü'l-Ezher: 76, 80
Mecîd (Es. Hu.): 32, 71, 206
Meddah Kız Ahmed: 294
Medine-i Münevvere: 130
Megara: 44
Mehemmed Ağa: 297, 443
Mehemmed Âl-i Hâşim: 227
Mehemmed Arif (Şeyhülislam): 299
Mehemmed Beg: 281
Mehemmed Big: 219
Mehemmed Çelebi: 424
Mehemmed Hüsnî: 432
Mehemmed Kâmil: 284
Mehemmed Paşa (Ağlıkzâde): 96
Mehemmed Paşa (Derviş): 249
Mehemmed Paşa (İzzet): 96, 291
Mehemmed Paşa (Râmî): 97, 99
Mehemmed Paşa (Sultanzâde Mehmet Paşa): 98
Mehemmed Paşa (Yağcı Mehmet Paşa): 250
Mehemmed Sa'id Big: 270
Mehemmed Tâhir: 292
Mehîb: 241
Mehmet Ağa (el-Hac): 297
Mehmet Akif (Ersoy): 87, 335
Mehmet Aksoy: 384
Mehmet Ali İnceoğlu: 374
Mehmet Ali Paşa: 479
Mehmet Aziz Re'fet Efendi: 238
Mehmet Bâkır Çelebi: 330
Mehmet Bey (Yahya Paşa oğlu): 178, 278
Mehmet Çavuşoğlu: 26, 114, 351
Mehmet Demirhan: 504
Mehmet Efendi (La'li-zâde): 103
Mehmet Efendi (Şeyhülislâm İsmail Ef. oğlu): 483
Mehmet Emin Efendi Üsküdarlı: 157
Mehmet Emin Paşa: 366
Mehmet Gül: 395
Mehmet Kaplan (Prof. Dr.): 351
Mehmet Kethüda Çeşmesi (Divitçiler): 240, 444
Mehmet Kethüda Çeşmesi (Erzurum): 221
Mehmet Mahir: 368
Mehmet Mehdi Bayat: 375
Mehmet Misbah Erkmenkul: 375
Mehmet Paşa (Derviş): 163, 182
Mehmet Râif: 450
Mehmet Râsim Ef. (Eğrikapılı hattat): 245
Mehmet Serhan Tayşi (Fatih Millet Kütp. Müd.): 385
Mehmet Tahir Bey (Bursalı): 329
Mehmet Taş: 134
Mehmet Tevfik Efendi: 314
Mehmet Zihni Ef. (Şeyhülislâm): 244
Mehmetpaşa Camii (Burgaz Adası): 213
Mehmetpaşa Camii: 455
Mehterhane: 133
Mekke: 105, 272
Mekki Efendi (Şeyhülislâm): 263
Mekki-zâde (Şeyhülislâm): 102, 290
Mekteb-i Sultanî: 163, 323
Melâhat: 341
Melek Mehmet Paşa: 97
Melih: 299
Melik (Es. Hu.): 32, 71, 515, 533
Melos: 44
Memiş Paşa: 97
Menakibu'l-Kudsiyye: 56
Mennân: 70, 370, 382
Menteş Efendi: 143
Mercanağa Camii: 496
Meriç Nehri: 168
Merkez Efendi: 88, 116, 194, 419
Merkezefendi Dergahı: 286
Merkezefendi Mezarlığı: 278, 309, 314, 320
Merre Hüseyin Paşa: 214
Meryem Şerife Hanım: 309
Merzifon: 306
Merzifonlu Vezir Camii: 134
Mes'ud Kacaralp: 383
Mescidü'l-Aksa: 200
Meserret Diriöz: 386
Mesih Ali Paşa (I) (Vezir): 182, 416
Mesih Paşa: 177
Mesiha (hanım): 321
Mesnevi Şerhi: 76, 344
Mesnevî: 77, 136, 216, 222, 242, 340, 344, 345, 397, 487
Mesrur Han: 459
Mestanağa Camii (Maçın): 296
Mesut Cemil: 150, 341
Meşâ'irü's-Şu'ara: 454
Meşhûrî: 136, 282

- Metin (Es. Hu.): 71, 146
 Metin Akar (Prof. Dr.): 146
 Mevlâ: 101, 104, 113, 124, 206, 208, 223, 225, 226, 227, 250, 258, 266, 273, 278, 286, 289, 309, 319, 321, 324, 334, 335, 341, 343, 344, 347, 357, 358, 360, 364, 395, 399, 406, 428, 429, 430, 432, 443, 446, 468, 474, 476, 479, 481
 Mevlâna (Celaleddin el-Rumî): 5, 16, 55, 56, 77, 86, 87, 165, 166, 205, 277, 306, 307, 330, 333, 344, 347, 353, 357, 416, 460, 496
 Mevlâna Müzesi (Konya): 56
 Mevlâna Türbesi: 16, 205, 306
 Mevlevî: 37, 55, 76, 231, 232, 236, 254, 278, 316, 331, 340, 341, 435, 445, 476, 507
 Mevlevî Mahir: 435
Mevlîd-i Şerif: 377
 Mevlûde Yakıt (Ongun): 110
 Meydan Camii (Sivas): 422
 Mezâki Süleyman Dede (Bosnevî): 124, 226, 418
 Mezopotamya: 42, 45, 46, 47
 Mısır (= Mısır): 42, 45, 46, 47, 49, 50, 59, 96, 106, 120, 123, 175, 180, 186, 197, 199, 220, 253, 259, 278, 279, 393, 450, 451, 485, 490, 492, 497
 Miiftah Hanım: 300
Mihr ü Müşteri: 520
 Mihrî: 298
 Mihrimah Camii haziresi: 299
 Mihrimah Sultan: 196
 Mikail Bayram, Sarayî: 488
 Mikâ'il: 70
 Miletos: 44
 Millet Kütüphanesi (Fatih): 23, 385, 488
 Mimar Sinan: 63, 65, 67, 88, 199, 203
 Mir Arif: 112
 Mir Derviş Mustafa: 277
 Mir Hayri: 305
 Mir İbrahim: 284
 Mir Mehmet Sahib (Şeyh): 323
 Mir Nâşid: 485
 Mir Sadık: 304
 Mir Süleyman: 313
 Mîr Yahya Efendi: 330
 Mircea Eliade: 50
 Mirî: 132
 Mirza el-Kâs: 126
 Mirza Kasrî: 179
 Misâk-ı Millî: 408
 Misâli: 205
Misalli Büyük Türkçe Sözlük: 372
 Miskinler Tekkesi (Üsküdar): 274
 Misli: 307
 Mithat Cemal: 87
 Mizra Kasrî: 179
 Moablılar: 43
 Molla Cami: 181
 Molla Fazıl Şemseddin b. Ahmed: 149
 Molla Fenârî: 167, 417
 Molla Fenârî Sokağı (Cağaloğlu): 310
 Molla Gürânî (Şeyhülislâm): 180, 417
 Molla Gürânî Camii: 151
 Molla Hüsvrev (Şeyhülislâm): 154, 178, 417
 Molla Lütfi (Sarı): 181
 Molla Taşkendi Seyyid Muhterem Efendi: 416
 Molla Yegân: 173
 Moralı Hasan Paşa (Sadrazam): 431
 Moskov: 126, 141, 378
 Mu'ahhir (Es. Hu.): 71
 Mu'allimhâne: 197
 Muallim Cevdet: 334
 Muallim Cudî: 409
 Muallim Naci: 315, 316
 Muammer Bayhan: 394
 Muammer Ülker: 110, 345, 381, 440
 Mubdi' (Es. Hu.): 71
 Muğla: 455, 484
 Muğniy (Es. Hu.): 71
 Muhammed Bakır: 69
 Muhammed Dede Efendi (Semâ'î): 188
 Muhammed el-Cevâd: 69
 Muhammed el-Mehdî: 69
 Muhammed Hamidullah (Prof. Dr.): 356
 Muhammed İkbâl (Dr.): 406
 Muhammed Rikonoviç (Prof. Dr.): 159
 Muhammed Tavîr Tancî: 119
 Muharrem Hilmi Şenalp: 63
 Muharrem Mercanlıgil: 382
 Muheymin (Es. Hu.): 71
 Muhiddin Çanga Paşa (Fatihli): 364, 380
 Muhiddin Nalbantoğlu: 336
 Muhlis Es'ad Paşa: 295
 Muhlis Mehmet Paşa: 298
 Muhlis: 184, 298
 Muhsi (Es. Hu.): 71
 Muhsin Yazıcıoğlu: 358
 Muhtar: 70, 314, 321, 363
 Muhtar Abid: 87
 Muhtar Efendi: 147
 Muhtarî: 485
 Muhyî (Es. Hu.): 71
 Muhyiddin İbnü'l-Arabî (Şeyhu'l-Ekber): 36
 Muhyiddin Kocевî (Şeyh): 178
 Mu'id (Es. Hu.): 71
 Mu'izz (Es. Hu.): 71
 Mukaddim (Es. Hu.): 71
 Mukayyed-zâde: 428
 Mukit (Es. Hu.): 71
 Muksit (Es. Hu.): 71, 72
 Muktedir (Es. Hu.): 71
 Mumcî-zâde: 262
 Mu'min (Es. Hu.): 71
 Mumit (Es. Hu.): 71
 Muntekem (Es. Hu.): 71
 Murat Bardakçı: 356
 Murat Paşa Medresesi: 177
 Murat Paşa: 177, 417
 Murat Reis Türbesi (Cezayir): 423
 Muratpaşa Camii: 161, 176, 301
 Muratpaşa Camii haziresi (Aksaray-İst.): 269, 270, 299
 Muratpaşa Türbesi (Konya): 205
 Musa Beg: 132
 Musa Çelebi: 121
 Musa Efendi: 194
 Musa Hayret: 87
 Musa Kâzım (İmam): 69
 Musâhib Seyyid Ahmed Efendi: 267
 Musavvir (Es. Hu.): 71
 Musevilik: 49

- Mustafa (Efendi): 243
 Mustafa Ağa: 121, 260, 455
 Mustafa Ağa (Çavuşbaşı): 206
 Mustafa Ağa (Mimar): 116
 Mustafa Ali Yakıt: 373
 Mustafa Arif Efendi: 271
 Mustafa Beg: 318
 Mustafa Efendi (Kazasker): 117
 Mustafa Nafiz Irmak: 385
 Mustafa Necati Sepetçioğlu: 395
 Mustafa Paşa: 224, 232, 418
 Mustafa Paşa (Alemdar): 97, 98, 99
 Mustafa Paşa (Çehrin fatihi): 226,
 Mustafa Paşa (Çelebi): 291
 Mustafa Paşa (Rumeli Beylerbeyi):
 186
 Mustafa Paşa (Sipahiler Hamamı
 sahibi): 197
 Mustafa Râkım (Hattat): 279
 Mustafa Râsih Efendi: 227
 Mustafa Sepin: 456
- Mustafa Sıdkî Efendi: 248
 Mustafa Şâkir: 109
 Mustafa Şânî-i Mevlevî: 418
 Mustafa Şeker: 361
 Mustafa Tahralı (M. Tahralı): 25
 Mustafa Turhan: 441
 Mustafa Zekâ'î Efendi: 274
 Mustafabey Camii (Saraybosna):
 186
Mustavcibâtü'l-Mahâmid: 74
 Musul: 46
 Muta'âlî (Es. Hu.): 71
 Mutekebbir (Es. Hu.): 71, 72
 Muzaffer Hâmid: 379, 411
 Muzill (Es. Hu.): 33, 71
 Müderris Abdullah Efendi: 269
 Müderris Hasan Misâlî Ef.
 (Edirneli): 211
 Müfti Baba: 267
 Müfti Mahallesi (Tokat): 132
 Müftioğlu Ahmet Efendi
 (Afyonkarahisar): 433
- Müftizade Kuddusî İbrahim
 Ethem Efendi (Ispartalı Şair):
 517
 Mühürdâr-zâde Hüseyin Ağa: 237
 Müjgan Cunbur: 360
 Mümine Banu Hidayetoğlu: 368
 Mümtaz Efendi: 479
 Münecimbaşı: 264
 Münib: 106, 254, 266
 Münif: 49, 102, 118, 237, 241,
 458, 478
 Münir: 309, 483
 Münyetü'l-Ebrâr ve Gunyetü'l-
 Ahyâr: 137
 Müslim Ülgen: 348
 Müstakîm-zâde Süleyman
 Sadeddin Ef.: 265
 Müste'ân: 109, 111
 Müstak: 100, 103, 104, 249, 265,
 457
 Mütercim Âsım: 137

N

- Nabî: 123, 226, 231, 234, 235,
 431, 432, 440, 528
 Nâfi Baba (Bektaşî şeyhi): 433
 Nâfi' (Es. Hu.): 71, 455
 Nagehan Uçan: 357
 Nâhîde Hanım: 330
 Nahîfî (Süleyman): 151
Nahl Suresi: (30) 161
 Nail Abbas Paşa: 333
 Nâ'ile Hanım: 271
 Nâ'ilî: 221
 Nâ'ilî-i cedit: 305
 Nail Memik: 386
 Na'im (Şair): 285
 Na'im (Cennet): 178, 186, 226,
 232, 320, 385, 395, 437, 446
 Nâ'imâ: 117, 237, 285
 Nakîb: 294
 Nakşî (İbrahim Efendi): 227, 228,
 232, 233, 464, 465, 466, 469,
 495
 Nakşî Çelebi: 425
 Nakşî Mustafa Efendi: 247
 Namazgah Mevkii (Şiraz): 152
 Namık Ayvaloğlu: 353
 Namık Kemal: 145, 292, 315
- Nâmî: 200
 Nasır Abdülbaki Dede Efendi
 (Şeyh): 278
 Nasreddin Hoca: 143, 166, 173
 Nasrettin Hayrullah: 58
 Nasûhî Mehmet Ef.: 237
 Nasûhî-zâde: 442
 Nâtkî: 279, 295, 299
 Na'ti: 175
 Nâyî Osman Dede (Mevlevî şeyhi):
 244
 Nâzım: 15, 301, 407, 437
 Nazîf Divanı: 136
 Nazîf Hoca: 152
 Nazîf Paşa: 321
 Nazîf: 319
 Nazîk Erik: 359
 Nazîm: 228, 229, 421
 Nazlı Seza Kalfa: 483
 Nazmî: 187, 222, 321
 Nazmî (Edirneli): 126, 193, 197,
 225, 254
 Nebatî: 28, 43
 Nebatiler: 45
 Nebil (Mehmet) Bey: 269, 278
 Necâtî (= Şair Necatî İsa Efendi):
 151, 179
 Necatî Elgin: 347
 Neccâmî: 205
 Necdet Sevinç: 358
 Necib: 240, 444
 Necib Efendi: 242, 425, 472
 Necip Fazıl Kısakürek (Sultanü's-
 Şuarâ): 386
 Necmeddin Hacıeminoğlu (Prof.
 Dr.): 392
 Necmeddin Okyay: 26, 324, 332,
 340, 341, 347, 380
 Necmeddin Üsküdâri: 342
 Necmettin Erbakan: 358
 Necmettin Hilav: 354
 Nedim Mahmut Paşa: 302
 Nedim: 118, 129, 239, 302, 447,
 472
 Nedîm-i Kadîm: 226
 Nef'î: 121, 216
 Nefise Hânım: 278
 Nefise Kadın: 253
 Nejat Aday (Dr.): 110
 Nemçe: 126, 141
 Nemrut: 49
 Neriman: 198, 470

- Nesâ'î: 130
 Nesib Dede (Mevlevî Şeyhi): 236
 Neslişâh Hatun: 65
 Neş'et Efendi: 302
Neşât-engiz: 252
 Neşâti: 226, 456
 Neşet Ertaş: 399
 Nev'î: 209
 Nev'î-zâde Atâyî: 214, 215, 216
 Nevres: 246, 304, 308, 448
 Nevres Paşa: 308
 Nevres-i Kadîm (Abdürrezzak Mehmet Efendi): 246
 Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Külliyesi (Nevşehir): 472
 Nevzat Kösoğlu: 375
 Nevzat Yalçıntaş: 401
 Neylî (Mirza-zâde Ahmed Efendi): 239, 244, 480
 Neyyir Dede (Abdülhalim Efendi): 270
 Neyyire Sultan: 109
 Nezir Ağa: 497
 Nezri (Nakşibendî): 272
 Ni'met: 244
 Nigûri (Şâir): 149
 Niğde Üniversitesi: 401
 Nihâdi: 199, 468
 Nihat Çetin (Prof. Dr.): 159
 Nihat Keklik (Prof. Dr.): 24, 390, 403
 Nilgün Yakıt: 355
 Nimet Cenneti: 30
 Nimet Seferoğlu: 439
 Nippur: 46
 Nisârî: 222
 Nisvan Bey: 147
 Nişancı Mehmet Paşa: 207
 Niyâzi: 122, 377
 Niyazi Mısıri: 160, 230
 Niyazi Sayın: 150
 Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu: 390
 Nuh (Efendi): 49, 56
 Nuh Beg: 263
 Nuh Tufanı: 49
 Nu'man (Efendi): 262
 Nu'man Efendi Kütüphanesi: 443
 Nu'man Paşa: 94
 Nûr (Es. Hu.): 71, 109, 123, 188, 226, 233, 363, 454
 Nureddin Efendi: 244
 Nureddin Kalkandelen (İ. Ü. Merkez Kütüphanesi Müd.): 385
 Nurettin Cerrahî Ef.: 419
 Nurettin Rüşdü Bingül: 336
 Nuri Beg Efendi: 424
 Nuri Çelebican: 371
 Nuri Efendi: 430, 466
 Nuri Efendi (Şeyhülislâm): 327
 Nuri Gençosman: 339, 439
 Nur-i Osman: 276
 Nurî: 324
 Nusret: 93, 108
 Nusret Bey (Şâir Nüzhet'in oğlu): 298
 Nusret Mayın Gemisi: 371, 372
 Nüzhet Ortaçca: 364
 Nüzhet: 133, 298, 307, 310, 380, 445, 492

O

- Oğlan Şeyh (Şeyh İsmail, Pir Ali oğlu): 115
 Oğuzhan Yakıt: 456
 Oğuzlar: 391
 Oktay Aslanapa: 399
 Oktay Sinanoğlu: 400
 Oltu Kalesi: 224
 Orhan Kemal Tavukçu: 362
 Orhan Okay: 353, 362, 402
 Orhan Şaik Gökyay: 391
 Orhan Tekin: 353
 Osk: 43
 Osman Adil: 59
 Osman Ağa (Bağdat Ağası): 416
 Osman Efendi: 114
 Osman Efendi (Eyüp Kadısı): 442
 Osman Gazi Türbesi (Bursa): 304
 Osman Nuri Efendi: 276
 Osman Nuri Paşa: 300
 Osman Paşa: 285
 Osman Yüksel Serdengeçti: 453
 Osmanlı Türk Ordusu: 83
 Ö
 Öküz Mehmet Paşa Camii Çeşmesi: 213
 Ömer (Efendi): 455
 Ömer Aydınlık: 376
 Ömer Efendi: 102, 248, 275
 Ömer Efendi (Suru'î'den): 147
 Ömer Efendi (Şeyhülislâm Saman-zâde Ömer Hulusi Et.): 102
 Ömer Faruk Akün: 400
 Ömer Ferit Kam: 339
 Ömer Halisdemir: 401
 Ömer Lütfi Mete: 373
 Ömer Nazmî (Sevgen): 87
 Ömer Özkan: 398
 Ömer Rıza Doğrul: 87
 Ömer Vasfi (Hattat): 332
 Örfi Mahmut Ağa: 246
 Ötügen Neşriyat: 26, 375
 Özay Yağlıca: 361

P

- Pakistan Büyükelçiliği: 406
 Pakistan: 128, 406
 Palak Mustafa Paşa Türbesi (Eyüp): 224
 Palandöken: 475
 Paleo-İbrani: 42
 Palmira: 43, 46
 Palmiralılar: 45
 Panamu: 45
 Pencap: 46
 Perikles: 46
 Perişan: 325
 Perişan Baba: 325
 Pertev Mehmet Efendi (Muvakkit-zâde Şâir): 263
 Pertev Paşa: 283, 287, 459
 Pîrâbî Çeşmesi (Konya): 333
 Pire Mehmed (Üsküdarlı): 380

Piri Paşa: 185	(Şeyhülislâm): 130, 243, 528	Pitagorasçı: 50
Piringçi Ahmed Paşa: 149	Pîrî-zâde Osman Efendi Çeşmesi: 473	Piyâle Paşa: 203
Pîrî-zâde Hacı Ahmed Ef.: 439		Piyâlepaşa Camii (Kasımpaşa): 203
Pîrî-zâde Mehmet Ef.	Pitagoras (=Fisagor): 35	

R

Râ'î Hasan Efendi: 220	Rauf Denktaş: 359, 394	Rikkat Kunt: 387
Ra'ûf (Es. Hu.): 32, 71	Rauf Yekta Bey: 334	Risâle fi Hubri Te'lifi'l-Elhan: 80
Ra'uf Paşa (Mehmet Emin Paşa): 100	Rayetkeşan Kalfa: 309	Risâle-i Sem u Pervâne: 179
Rab(b): 30, 31, 155, 156, 159, 161, 162, 176, 180, 181, 187, 192, 199, 202, 206, 211290, 305, 311, 321, 352, 360, 363, 376, 391, 394, 398, 418, 454, 465, 467, 478, 517, 518, 525	Râzî: 236, 438	Risâletü'l-İba An Mevâki'l-Veba: 514
Râfi' (Es. Hu.): 71	Re'fet: 96, 99, 239, 288, 291, 424, 449, 452	Risaletü't-Tec'vid: 34
Ragıppaşa Kütüphanesi: 247	Re'fetî: 480	Rize: 237
Râğif: 87	Recâ't: 294, 437	Rodos: 123, 187, 419
Rahim (Es. Hu.): 32, 71, 135, 156	Recâizâde Mahmut Ekrem: 292	Romalılar: 38
Rahman (Es. Hu.): 33, 71, 77, 159, 161, 240, 321, 352, 390, 394, 397, 400, 422, 443, 457, 475, 476	Recâyî Efendi: 479	Romanya: 16, 304
Rahman Suresi: 161	Recep Doksat (Prof. Dr.): 388, 389	Ruhî (Bağdatlı): 127, 206, 210, 211, 246
Rahmi: 303	Recep Servet: 58	Ruh-i Kudsi (Ruhu'l-Kuds): 158, 183, 186
Rahmî (Mustafa Ef.): 242, 244, 245	Recep Şahin: 352	Rukiye Hanım: 299
Raif Bey (Kitapçı): 347	Receppaşa Çeşmesi (Kalkandelen-Üsküb): 266	Rukiye Yakıt (Çıplakoğlu): 110, 367, 392
Rakamların Evrensel Tarihi: 83	Refet Körüklü: 398	Rûm (Anadolu-Balkanlar): 104, 105, 127, 128, 186, 190, 191, 196, 202, 279, 288, 289, 294, 295, 297, 307, 427, 449, 455, 485
Rakîb (Es. Hu.): 71	Refi' Cevat Ulunay: 343	Rumeli Hisarı: 115, 128, 169, 170, 174
Ramazân Efendi Camii: 420	Refi'-i Amidî: 277	Rum-ili (Rumeli): 252, 279, 307, 449
Râmiz Paşa (Kaptan-ı Derya): 121	Refik Efendi (Şeyhülislâm): 307, 432	Rummehmetpaşa Camii: 176
Râmiz: 239, 246, 248	Refik: 58, 105	Rüstem Efendi (Mekke kadısı): 105
Râsih Efendi (Reis): 268, 452, 456	Remzî Dede: 329, 330, 336, 338	Rüstem Paşa (Sadrazam): 195, 197, 454
Râsim Efendi: 245, 289	Remziye Hanım: 306	Rüstem: 105, 345
Râsim: 105, 106, 270, 288	Resmî (Şeyh Mahmut Ef.): 60, 94, 219, 417, 502, 523	Rüstempaşa Hamamı: 188
Râşid Beg: 106	Reşat Nuri Gültekin: 381	Rüşdi (Ahmed Efendi): 231, 275
Râşid İbrahim Efendi: 274	Reşid: 71, 240, 248, 284, 302	Rüşdi Hasan Paşa: 321
Râşid: 283, 304, 312, 313, 364	Reşîd (Es. Hu.): 71	
Raşit Efendi (Reisikalem): 425	Revan: 126, 205, 239, 436	
Râttb: 248	Rezzâk (Es. Hu.): 71, 107	
	Rıfat Efendi: 315	
	Rıfkı Melûl Meriç: 383	
	Rıza: 185, 315	
	Rıza Pehlevî (Sabık İnan Şahı): 348	
	Rıza Safvet Bey: 476	

S

Sabahattin Zaim: 357	Sabri Akdeniz: 376	Sa'deddin Efendi: 242
Sabih Ahmet Efendi: 250	Sabri Bey (Kalkandelenli): 338	Sadettin Baştürk: 370
Sabiiler: 50	Sabrî: 304	Sâdık (Es. Hu.): 32
Sabit bin Kurra: 50	Sabûr (Es. Hu.): 71	Sâdık (Şair): 231
Sabit: 50, 125, 230, 233, 234, 434	Sâbûr (Pers Hükümdarı): 34	Sadık Ahmet: 369
Sabri (Efendi): 428	Saddam Hüseyin: 461	Sâdık Beg: 113

- Sâdık Efendi (Şeyhülislâm Sadık Mehmet Ef.): 101, 234
 Sa'di Çelebi: 190
 Sadi Kucur: 355
 Sâdi: 355
 Sadreddin Konevi: 453
Saf Suresi: (13) 78, 79, 404
Safahat: 87, 335
 Safâyî-i Mevlevî: 278, 282
 Saff: 206
 Safvet: 142, 295, 296, 297, 298, 300, 303, 304, 405, 440, 476
 Sağır Veli: 113, 249
 Sahba-yı Mükerrerem: 16
 Sahn: 103, 106, 466
 Sahrahane Çeşmesi (Kütahya): 133
 Sahra-yı Cedid: 338
 Sâ'î: 88, 123, 202, 203, 204, 207, 420
 Sâ'î Çelebi: 66, 67
 Sâ'ib: 300, 310
 Sa'îd Beg: 319
 Said Bey: 477
 Sa'îd Efendi: 281, 308
 Sa'îd Efendi (Müderris): 106
 Sa'îd Paşa (Diyarbakırlı): 300
 Sâ'ime Hanım: 221
 Sakar (Cehennemde bir yer): 120, 168
 Sakarya: 405
 Sâkib: 142
 Sakıp Danışman (Erzurum müftüsü): 343
 Sakıp Sabancı: 445
 Sakız Adası: 167, 230
 Salahî Abdullah Ef.: 250
 Salahî: 237
 Salih Efendi (Defterdar): 424
 Salih Efendi (Şeyhülislâm): 107
 Salih Efendi: 279
 Salih Paşa: 284
 Sâliha Sultan: 265
 Salihye (Mısır): 492
 Salih-zâde (Sadrı Rum): 449
 Sâlih-zâde (Şeyhülislâm Ahmet Esat Ef.): 101
 Salik: 242, 312
 Salim: 271, 475
 Samed (Es. Hu.): 71
 Sâmi Abdülkerim Efendi: 228
 Sâmi Efendi (Hattat): 324
 Sâmi Mustafa Efendi: 235
 Samî: 98, 318, 327
 Sâmi Efendi: 248
 Samiha Ayverdi: 354, 391
 Samiha Hanım: 354
 Samiler: 45
 Sâmiye (Hanım): 316
 Samsun: 404
 Saraybosna (Yugoslavya): 186, 232
 Sarayî Mikail: bkz. Mikail Bayram
 Sarı Abdullah Efendi: 76, 77, 216, 222
 Sarı Süleyman Paşa: 120
 Sarıyer: 380
 Sâti' Efendi: 147
Seb'e Suresi: (14) 172
 Sebile Hanım (A. Gölpinarlı'nın ninesi): 324
 Sebil-i Allam Kalesi Mescidi (Mısır): 220
 Sebzi: 114, 118
 Seferağa Camii (Isparta'nın Sütçüler ilçesinde): 420
 Seferihisar: 173
 Selâm (Es. Hu.): 33, 71, 72
 Selâmî Ali Efendi: 419
 Selâmî Efendi: 112
 Selanik: 178
 Selçuk Eraydın: 467
 Selekiler: 46
 Selimî (II. Selim): 67, 199
 Selimiye Camii (Edirne): 57, 64, 67, 201, 202, 303
 Selimiye Kışlası (Haydarpaşa): 298
 Semî' (Es. Hu.): 32, 71
 Senâyi (Edirneli): 248
 Senih (Mevlevî): 147, 305
 Serdar Ağa: 454
 Sermed: 282
 Serpûşnâme: 378
 Serto: 47
 Sevilay Gök: 368
 Seyfi: 289
 Seyfullah Efendi: 194, 443
 Seyrek-zâde Muslî Çelebi: 208
 Seyyid Abdullah Kasım: 419
 Seyyid Abdülkadir Belhî Ef.: 328
 Seyyid Ahmed Es'ad Efendi (Rumeli kazaskeri): 317
 Seyyid Ali Efendi (Şeyhülislâm): 235
 Seyyid Hâkim: 127, 489
 Seyyid İzzet Mustafa: 444
 Seyyid Kasım Seyfullah Efendi (Seyyid Nizam'ın oğlu): 443
 Seyyid Kerimüddin: 465
 Seyyid Mehmet Salih: 514
 Seyyid Mîr Sa'adettin: 308
 Seyyid Mustafa Efendi (Şeyhülislâm): 118
 Seyyid Mustafa: 154, 241
 Seyyid Nizameddin Efendi: 194
 Seyyid Osman Sururi: (bkz. Surûri)
 Seyyid Ömer Bey: 438
 Seyyid Refik Efendi (Şeyhülislâm): 307, 432
 Seyyid Vehbi: 98, 106, 118, 126, 129, 236, 238, 239, 242, 435, 436
 Seyyid Velayet Efendi (Şeyh): 156
 Seyyid Yakub: 33
 Sezâ'î Bey (Abdurrahman Sami Paşa-zâde): 335
 Sıddık: 69, 93
 Sıddıkî: 211
 Sıdkî: 311
 Sıdkî (Mustafa Sıdkî Ef.): 248
 Sırrı Baki Dede: 244
 Sırrı Erkuş: 357
 Sırrî: 244, 343
 Sibeveyh: 28
 Sicilya: 44
 Sihri Çelebi: 195
 Sihri: 116, 195
 Silistre: 126
 Silivrikapı: 445
 Sina Çelebi (Eyüp kadısı): 149
 Sinan Camii (Tavas): 482
Sinan Camilerinde Kutsal (Mistik) Boyutlar ve Modüler Düzen: 63
 Sinan Efendi (Fatih'in Pirinççi başısı): 416
 Sinan Paşa (Kaptan-ı derya): 116, 195
 Sinan Paşa: 173

- Sipahi: 124, 218
 Sıret Efendi: 310
 Sirkeci: 134
 Siroz Yaylası: 158
 Sivas: 167, 175, 409, 422, 433, 443
 Sivastopol: 473, 524
 Sivrihisar: 173, 183
 Siyavuş Paşa (Kapudan vezir): 104
 Sofu Ali Paşa (Mısır Valisi): 197
 Sofu-zâde Abdülkadir Ef.: 327
 Sokullu Mehmet Paşa: 119, 468
 Sokollu Mustafa Paşa Kablıcası (Budapeşte): 200
 Sokullu Mehmet Paşa Türbesi: 468
 Solakbaşı Camii: 483
 Son Asır Türk Şairleri: 16, 337
 Söğüt kasabası: 312
 Stalin: 146
 İstanbul: 105, 171, 172
 Stoacı: 50
 Subhî: 306
 Sûdî: 152
 Sufi Mehmet Paşa: 218
 Suff-zâde Da'î (Edirneli): 202
 Sultan Abdülaziz Han: 112, 133, 285, 286, 303, 309
 Sultan Abdülhamid (I): 132, 141
 Sultan Abdülhamid (II): 94, 107, 108, 141, 162, 293, 309, 311, 312, 326, 427, 429
 Sultan Abdülhamid (II) Türbesi haziresi: 318
 Sultan Abdülmecid: 111, 133, 142, 287, 291, 293, 296, 298, 444, 469, 525
 Sultan Ahmed Han (I): 231, 504, 506
 Sultan Ahmed (I) Türbesi: 213
 Sultan Ahmed Camii (İstanbul): 161, 213, 469
 Sultan Ahmed Han (II): 256
 Sultan Ahmed Han (III): 93, 125, 126, 236, 238, 239
 Sultan Ahmed (III) Çeşmesi: 129
 Sultan Ahmed (III) Kütüphanesi (Topkapı Sarayı): 237
 Sultan Bâyezid (II): 115, 184, 256, 450
 Sultan Bâyezid (Yıldırım): 255
 Sultan Bâyezid Camii (Edirne): 419
 Sultan Divanı: 188
 Sultan Mahmud (I): 93, 240, 242
 Sultan Mahmud (II): 122, 130, 142, 242, 273, 274, 276, 281, 282, 284, 285, 288, 289, 290, 430, 434, 442, 456, 473
 Sultan Mehmed (Çelebi): 255
 Sultan Mehmed Han (II) -Fatih-: 128, 151, 157, 160, 169, 171, 172, 173, 177, 178, 255, 417, 423, 528
 Sultan Mehmed Han (III): 93, 207, 424, 528
 Sultan Mehmed Han (IV): 94, 123, 126, 219, 226, 476
 Sultan Mehmed Han (IV) Camii: 219
 Sultan Mehmed Reşat: 161, 295, 323
 Sultan Mehmed Vahdettin: 327
 Sultan Murad (II): 132, 168, 169, 520
 Sultan Murad (II) Köprüsü: 132, 203
 Sultan Murad (III): 93, 202, 205, 207
 Sultan Murad (IV): 124, 217, 219, 422, 438, 528
 Sultan Murad Hüdavendigâr: 123, 255
 Sultan Murad Hüdavendigâr Türbesi (Kosova): 323
 Sultan Mustafa (II): 469
 Sultan Mustafa (III): 125, 246
 Sultan Mustafa (IV): 93, 288, 425, 454, 495
 Sultan Orhan Gazi: 168, 169, 255
 Sultan Osman (I) Gazi: 254
 Sultan Osman (II): 469
 Sultan Osman (III): 93, 451
 Sultan Osman (III) Ayazma Camii: 246
 Sultan Selim (I) -Yavuz-: 68, 115, 185, 186, 256
 Sultan Selim (II): 122, 140, 196, 198, 199, 422, 528
 Sultan Selim (II)'in kızı: 199
 Sultan Selim (II)'nin türbesi: 129, 202
 Sultan Selim (III): 81, 93, 99, 106, 130, 141, 252, 256, 259, 261, 273, 452, 450, 455, 475, 490, 492, 498, 528
 Sultan Süleyman (I) -Kanunî-: 64, 70, 123, 190, 191, 192, 193, 195, 198, 199, 201, 203, 417, 428, 454, 496, 528
 Sultan Süleyman (II): 229, 256
 Sun'î: 184
 Sun'ullah Efendi (Şeyhülislâm): 154, 486
 Suriye: 42, 45, 47
 Sururî: 11, 12, 16, 20, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 121, 122, 125, 126, 127, 130, 138, 139, 141, 142, 145, 147, 148, 163, 169, 173, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 258, 259, 260, 261, 264, 265, 269, 273, 276, 288, 289, 290, 291, 377, 378, 424, 425, 426, 427, 428, 431, 433, 434, 435, 436, 439, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 454, 455, 460, 468, 473, 475, 477, 485, 487, 488, 490, 492, 493, 497, 498, 500, 525, 528, 536, 541, 542, 558
Sururî Mecmuası: 173, 254, 452
 Suûdî'l-Mevlevî: 476
 Suyolcî-zâde Mehmet Necib Efendi: 242, 472
 Suyûtî: 79
 Sübhan Nehri köprüsü: 365
 Süheyl Ünver: 17, 351
 Sühreverdi: 50
 Sükûnî Mehmet Efendi: 229
 Süleyman Çelebi: 377
 Süleyman Demirel (9 Cumhurbaşkanı): 361, 393, 400
 Süleyman Fâzıl Efendi: 155
 Süleyman Fehim: 295
 Süleyman Hayri Bey: 477
 Süleyman Hayri Efendi: 319
 Süleyman Hurşid: 58

- Süleyman İzzet: 290
 Süleyman Paşa: 121, 274
 Süleymaniye Camii haziresi: 160, 275, 281, 287, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 309, 315, 318, 323
 Süleymaniye Camii: 63, 64, 65, 160
- Süleymaniye Kütüphanesi: 23, 110, 440
 Süleymanpaşa Çeşmesi (Tunusbağı): 227
 Sümeyye-Volkan Çakır: 362
 Sümbül Sinan Efendi (Şeyh): 115, 188
 Sümbül Sinan Türbesi: 130
- Sümbül-zâde Vehbî: 244, 250, 252, 254, 266, 273
 Süryanca: 43, 47, 50
 Süryani: 28, 38, 39, 43, 46, 47
 Sütçüler İlçesi: 319
 Sütlüce: 245
- Ş**
- Şa'ban Nakşibendî Efendi: 207
 Şa'bi: 128, 196
 Şadî (= Yekçeşm Hüseyin Ağa): 131
 Şafii (İmam): 154
 Şah Eşref: 249
 Şah İsmail: 149, 185
 Şah Sultan: 107, 108
 Şâhidî: 175
Şâhidü'l-Müverrihin: 452
 Şahkulu Camii (Galata): 308
 Şahkulu Tekyesi: 192
 Şâkir: 109, 130, 284
 Şair Hüdayî: 328
 Şakir Paşa (Şair): 158
 Şam: 46, 50, 103, 123, 196, 219, 421
 Şazeli Dergahı: 312
 Şefik: 135, 288, 299, 382
 Şefik Erensü (Korgeneral): 382
 Şehbâz Giray: 435
 Şehdi: 128
 Şehîd (Es. Hu.): 33, 70, 71
 Şehlâ: 217
 Şehrî (Şair): 217
 Şehrî Efendi (Malatyalı): 222
 Şehzâde Abdülhamid: 107, 108
 Şehzâde Abdülhamid (II. Mahmud'un oğlu): 494
 Şehzâde Ahmed: 107
 Şehzâde Alemşah: 183
 Şehzâde Bâyezîd (Kanuni'nin oğlu): 196
 Şehzâde Camii minaresi: 122
 Şehzâde Ertuğrul: 324
 Şehzâde İbrahim: 108
 Şehzâde İsa: 233
 Şehzâde Mehmed: 107, 255
 Şehzâde Murad: 107
 Şehzâde Mustafa: 195, 523
- Şehzâde Osman: 108
 Şehzâde Sultan Mehmed (Kanunî'nin oğlu): 192
 Şehzâdebaşı (Semt): 211
 Şehzâdebaşı Camii: 193, 212
Şekâ'ik-i Nu'mâniye: 173, 185, 189, 206
 Şeker-zâde: 114, 262, 428
 Şekür (Es. Hu.): 71
 Şem'î: 302
 Şem'î Çelebi: 425
 Şemseddin Efendi (Rumeli kazaskeri): 104
 Şemseddin Sami: 59
Şems-i Leylân: 193
 Şemsi Paşa: 116, 204
 Şemsipaşa Camii: 204
Şemsü'l-Ma'arifi'l-Kübrâ: 74
 Şemsüddin Efendi (Sadrazam): 104
 Şerafeddin Ebu Ubeydullah b. Ebu Sa'id: 74
 Şerafettin Uğurlutekin: 524
 Şerbetçi Ali: 309
 Şerbetçi Emin: 262
 Şeref Hanım: 278, 293, 297
 Şerefiye: 80, 82
Şerh-i Mesnevî: 344, 452
Şerhu'l-Akâidi'l-Adudiyye: 517
Şerhu't-Tekâvim: 34
 Şerif Efendi (Şeyhülislâm Esat Efendi-zâde): 101, 252, 481
 Şerife Aişe: 465
 Şerif-zâde Efendi: 289
 Şevket Kutkan: 365
 Şevki Muhiddin Çanga: 364
 Şevki Sevgin (Neyzen): 343
 Şevki: 343, 364
 Şeyh Abdullah Ef.: 418
 Şeyh Abdullah Kaşgâri: 418
- Şeyh Abdülhakim'in kızı: 322
 Şeyh Ahmed Nakşibendi: 432
 Şeyh Alaeddin: 221
 Şeyh Ali Kemâlî: 416
 Şeyh Bedreddin Simâvî: 167
 Şeyh Câhidî Ahmet Efendi: 417
 Şeyh Cemaleddin Halvetî: 181
 Şeyh Elif Efendi: 326
 Şeyh Gâlib: 250, 267, 268, 269, 423, 427
 Şeyh Hamdullah: 157, 180
 Şeyh Hasan Zarîfî: 524
 Şeyh Hüsameddin Efendi Türbesi: 484
 Şeyh Hüseyin Lâmekânî Efendi: 214
 Şeyh İsa Efendi: 444
 Şeyh Kasım: 265
 Şeyh Kırımî Ahmet Ef.: 418
 Şeyh Ma'nevî Efendi: 418
 Şeyh Mehmet Dede: 293
 Şeyh Mehmet Fahri Efendi: 434
 Şeyh Murad Ef.: 438
 Şeyh Muratefendi Tekkesi: 472
 Şeyh Muslihiddin Mustafa Efendi: 418
 Şeyh Muslihiddin Sirûzî (= Sirozlu): 186
 Şeyh Nazmî Efendi: 219
 Şeyh Seyyid Alaeddin Ef.: 408
 Şeyh Seyyid Çelebi Hafız Efendi: 267
 Şeyh Seyyid Nureddin Efendi (KMP): 480
 Şeyh Seyyid Yusuf Kutbiddin: 480
 Şeyh Sücâ Karamanî Mescidi: 190
 Şeyh Vefa: 180
 Şeyh-zâde Seyyid İsmail Ağa: 251
 Şeytan: 29
Şifâ (İbn Sina'nın Kitabı): 98

Şifa tasları: 82
Şinasi Tekin: 356, 394
Şinasi: 291, 296, 299, 491

Şiraz: 48, 152
Şu'ayb: 309
Şu'urî: 230

Şükrî (Silitreli): 196
Şükrî: 52, 94, 162, 309, 311
Şürbî: 288

T

Tâ'ib: 238
Tab'î Efendi: 212
Tacettin Er: 373
Taciüddin: 268
Tahir Efendi: 248, 280
Tahir Efendi (Eşref'den): 144, 315
Tahir Efendi (Şeyhülislâm Kadızade Mehmet Tahir Ef.): 103
Tahir Kudsi: 313
Tahir Olgun: 316, 324, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 339, 340, 345, 445, 476
Tahir Yakupoğlu: 370
Takımadalar: 44
Takvîmü't-Tevârih: 168
Tal'at (Üsküdarlı): 141, 311, 312, 314, 316, 320, 321, 322, 325, 326, 328, 329, 330, 379, 406, 407, 408, 409, 411, 446, 481
Talat Efendi Mezarlığı (Alanya): 313
Talat Halman: 399
Tâlib: 96, 98, 103, 106, 107, 108, 109, 142, 272, 279, 283, 289, 290, 293, 294, 295, 296, 313, 418, 427, 430, 448, 452, 455, 478, 479, 480
Tâlib (= Bursevi): 225, 226, 229, 231, 233
Tâlib (Bosnalı): 418
Tâlibî: 93, 168, 169, 207, 208
Tamburi Cemil Bey: 150
Tanbûrî Zeki: 295, 430
Tarih Çevirme Kılavuzu: 519
Tarih-i Ata: 503
Tarih-i Kadîm-i Mısıryyin ve Asâr-ı Bedâyi-i Akdamîn: 59
Tarihu'l-Hûlefa: 79
Tarikatçı: 430

Tarsus Belediye Meclisi: 372
Tarsus kuyusu: 365
Tarsus: 156, 365, 371, 372
Taşköprü-zâde İsamüddin Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi: 417
Taşköprü-zâde Kemal Ef.: 207
Tavas: 153, 327, 482
Tavşanağa Türbesi (Edirne): 224
Tayyar Paşa: 104, 268, 269
Tazarru'at: 193
Tebriz: 126, 193
Tefsir: 31, 78
Tefsiru Ayeti'l-Kürsî: 519
Tefsiru Ebcad Mine'l-Kenzi'l-Mezkûrin: 30
Tefsiru Ebcad: 27, 33
Tekirdağ: 139
Tenzile Erdoğan: 398
Tertibü'l-Cemil: 418
Testereci-zâde Eyyubî Mehmet Efendi: 437
Tevârih-i Manzume-i Hâşimî: 509
Tevfik Paşa (Sadrazam): 327
Tevfik: 107, 133, 251, 252, 253, 288, 310, 326
Tevrat: 43, 50
Tevvâb (Es. Hu.): 32, 33, 71
Tezkiretü'l Bünyan: 66
Thera: 44
Thoth: 49
Tıflıdil Hanım: 323
Tıflî: 224
Tıp Felsefesi ve Etiği: 83
Tırsî: 147
Tiflis: 470
Tiği: 202
Timur: 167
Tire: 208
Tîrî: 208

Tirmizî: 163
Tokadî Emin Muhammet Efendi: 243
Tokadî-zâde Sekip Bey: 333
Tokat: 132, 422
Toklu İmam Halil Efendi: 245
Topal Osman: 113, 249
Tophane: 216
Topkapı (Sarayı): 237
Topkapı Mezarlığı (İst.): 249, 272, 277, 279, 311
Toptan-zâde Haydar Gani Bey (Rumeli Beylerbeyi): 89
Torbali Dede: 524
Tosun Paşa: 247
Trabzon: 325
Trabzonlu E. Hilmi: 447
Tuhfe-i Âsım: 137, 269
Tunus: 14, 240, 270, 280, 423, 483
Tunusbağı (Üsküdar): 227
Turan kasabası: 323
Turan Yazgan: 360
Turgut Özal (8. Cumhurbaşkanı): 391
Turhal: 481
Turhan Hatice Sultan: 418
Türabî: 293
Türbebaşı: 267
Türbe-i Aşçı Başı: 278
Türk Dünyası: 363, 374
Türk Kültürü: 391
Türk Ocağı haziresi: 318
Türk-İslâm Düşüncesi Tarihi: 403
Türk-İslâm Eserleri Müzesi: 303
Türk-İslâm Musikisinde Ebcad Notası: 81
Türkmenler: 391

U

Ubeydi Çelebi: 201
Ugarit: 43
Ugaritler: 45

Uğur Derman: 26, 106, 341, 349, 351
Uğur Eczanesi: 341, 383

Uhnuh: 49
Ula (Muğla): 484
Uluborlu Bülbül (Alemdar) Camii

(Isparta): 326
 Ulucami (Erzurum): 217, 303
 Ulucami (Kütahya): 315
 Uluslar arası Mevlana Vakfı Konya Şubesi: 496
 Ulvî: 22, 116, 128, 203, 204, 205, 404
 Umm-i dünya (Mısır): 259
 Umria: 43

Umumî Kütüphane: 310
 Unkapanı caddesi: 173, 184
 Urmiyeli Safiyüddin: 80
 Urumiye gölü: 47
 Usûl-i Cezâiyye (Devâ-i Bölümü): 59
Usûl-i Tenkid ve Tertip: 59
 Uşşakî-zâde Baki: 219
 Utku Ongun: 110

Uykucu Dede: 131
 Uyunî: 487
 Uyvar Kalesi: 226
 Uzun Hasan: 160, 177
 Uzunçarşı: 78, 160
 Uzunköprü (Ergene): 168
 Uzunşüca Camii: 487

Ü

Üçbaş Mescidi: 189, 417
 Üçşerefeli Camii (Edirne): 167
 Üftâde-zâde (Bursalı): 114, 117, 118, 227, 486
 Ümmi Sinan-zâde Hasan Efendi:

483
 Ümmigülsüm: 253
 Ünzile Büşra Ateş: 389
 Üryanî Ali Efendi: 232
 Üryanî-zâde Ahmet Ef.: 232

Üsküdar: 17, 118, 129, 176, 217, 227, 239, 246, 274, 299, 301, 305, 471, 484, 486
 Üsküp (Yugoslavya): 203, 266, 318

V

Va'di Efendi: 485
 Va'dî: 136
 Vâcid (Es. Hu.): 71
 Vâcid: 238
 Vahdetî (Bağdatlı): 209, 486
 Vahhâb (Es. Hu.): 71, 159, 252, 356, 429, 479, 515
 Vâhid (Es. Hu.): 56, 71
 Vahyi: 277
 Vak'anüvis Es'ad: 90, 108, 122, 264, 265, 268, 272, 273, 275, 276, 279, 280, 285, 286, 293, 425, 452, 458, 459, 462, 494, 500, 524
 Vak'anüvis Nuri Beyzade Nebil Bey: 269
 Vâkîf: 285, 342
Vakit Gazetesi: 79, 378, 404
 Vali (Es. Hu.): 71
 Vali (Yenipazarlı): 205

Valide Sultan: 133, 266, 431, 471
 Valide Sultan Camii: 471, 474, 483, 492
 Valide Sultan Camii haziresi: 267, 268, 269, 271
 Vani Mehmet Efendi: 420
 Vardar Nehri (Üsküb): 203
 Vâris (Es. Hu.): 33, 71
 Varna (Bulgaristan): 284
 Varşova: 330
 Vasfi: 107, 419
 Vâsîf (= Enderunlu Osman Ef.): 274, 283, 289
 Vâsîf: 231, 275, 278, 283, 289, 316
 Vâsîf-zâde: 283
 Vâsi' (Es. Hu.): 71
 Vecdi: 151
 Vedûd (Es. Hu.): 32, 71, 167, 185, 191, 224, 296, 371
 Vefa semti: 173

Vehbî Dede: 233
 Vehbi-zâde: 263
 Vekil (Es. Hû.): 71
 Velî (Es. Hu.): 71
 Veli Dede Dergâhı (Edirne): 248
 Veli Efendi (Haleb kadısı): 106
 Veli Paşa (Rumeli Beylerbeyi): 162
 Veliyüddin oğlu Şemseddin Ahmed Paşa: 171
 Veliyyû't-Tevfik: 328
Vesiletü'n-Necât: 377
 Veysel Karanî: 314
 Veysî (Üsküb Hakimi): 426
 Veysî: 210, 215
 Virat Medresesi: 518
 Viyana: 139
 Vücûdî: 212, 522

Y

Yadigar Bilgin: 120
 Yahya: 103, 107, 214, 276, 340, 382, 417, 450
 Yahya Beg Efendi (Sadri Rum): 427
 Yahya Dede: 228
 Yahya Efendi: 302
 Yahya Efendi (Beşiktaş): 200
 Yahya Efendi (Beşiktaşlı müderris): 417

Yahya Efendi Türbesi (Beşiktaş): 317
 Yahya Kemal Beyatlı: 330, 381
 Yahya Paşa: 178
 Yahya Tevfik Efendi (Şeyhülislâm): 266
 Yahyapaşa Camii (Yugoslavya): 183
 Yahyapaşa Mescidi: 232
 Yakın Doğu: 42

Yakubî yazı: 47
 Yakup Ağa: 175
 Yakup Paşa (Bursa kadısı): 173
 Yakupağa Tekyesi (Aksaray): 175
 Yakut (= İsmail Yakıt): 17, 23, 110, 112, 114, 119, 120, 122, 126, 127, 128, 134, 135, 138, 139, 140, 141, 143, 147, 159, 163, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361,

- 362, 366, 367, 368, 369, 370,
371, 372, 373, 374, 375, 376,
382, 384, 385, 386, 387, 388,
389, 390, 391, 392, 393, 394,
395, 396, 397, 398, 399, 400,
401, 402, 403, 439, 441, 445,
446, 447, 449, 453, 457, 478,
496, 525, 526, 534
- Yakut'tan Tarihler:** 138
- Yaman Dede: 55, 341
- Yan Molla: 258
- Yanık (Kalesi): 123, 522
- Yanya (Yunanistan): 318, 323
- Yanyalı Es'ad Ef.: 129
- Yâsin: 343
- Yaşar Akdoğan: 24, 351
- Yaşar Aydemir: 369
- Yaşar Nuri Öztürk: 400
- Yaşmakçı-zâde Abdullah Efendi:
240
- Yaver: 243
- Yavus Muhyiddin Efendi
(Şeyhülislâm Ebusuud'un
babası): 416
- Yazılı Medrese: 199
- Yedi Emirler haziresi (Silivrikapı):
445
- Yeğen Mehmet Paşa: 252
- Yemezzade Süleyman Rüşdi: 275
- Yeni Eflatuncu: 50
- Yeni Valide Sultan Çeşmesi
(Üsküdar): 471
- Yenicami (Eminönü): 132
- Yenicami Sebili (İstanbul): 132
- Yeniçeri Ocağı: 280
- Yenikapı Mevlevihanesi: 220, 277,
296, 341
- Yeni-Pazar: 252
- Yenişehirli Belig: 245
- Yerkuyı: 126
- Yesârî-zâde (Mustafa İzzet): 284
- Yesrib: 122, 452
- Yezdan: 142, 271, 288, 290, 397,
402, 493
- Yıldız Sarayı Camii (İstanbul): 314
- Yılmaz Öztuna: 359
- Yorgaki: 59
- Youschkevich (A.P.): 47
- Yugoslavya: 17, 132, 183, 185,
186, 194, 203, 232, 266, 318
- Yunanca: 28, 43, 48
- Yunanî: 43, 47
- Yunanistan: 17, 318
- Yunus (Efendi): 162, 358, 361,
417
- Yunus Gürel: 358
- Yunus Kaya: 361
- Yunus Suresi: (62) 162
- Yusuf (Efendi): 262
- Yusuf (Ziya) Paşa: 97, 269
- Yusuf Azemun (Azeri şair): 146
- Yusuf Cemil Ararat: 340
- Yusuf Efendi (Şeyh): 161
- Yusuf Halaçoğlu: 140
- Yusuf Mardin: 380, 390
- Yusuf Mazhari: 58
- Yusuf Paşa: 235, 251
- Yusuf Paşa (Ma'den Emîni): 436
- Yusuf Paşa (Urfa Valisi): 440
- Yusuf Ziya Ortaç: 413
- Yusuf Ziya Öksüz (Doç. Dr.): 387
- Yusufistan: 278
- Yusufpaşa Medresesi (İstanbul-
Aksaray): 132
- Yusufpaşa Sempt (İst.): 443
- Yusuf-Yakup (Yakut): 384
- Yuşa Camii (Beykoz): 285
- Yümnî: 235
- Yümnî (Mehemmed Çelebi): 342

Z

- Zâ'ik: 378
- Zâ'im (Es. Hu.): 32
- Zâhir (Es. Hu.): 71
- Zâkirbaşı Gazi Mahmut Efendi:
317
- Zal Mahmut Paşa Camii: 151
- Zalmahmutpaşa Camii Türbesi
Çeşmesi (Eyüp): 194
- Zamirî: 228
- Zarif: 105
- Zarifî: 106, 524
- Zâti: 242
- Zecrâ: 452
- Zekeriya Efendi (Şeyhülislâm):
416
- Zekeriyyâ Efendi: 207
- Zeliha Yakıt: 386
- Zenbilli Alî Cemalî Efendi: 154,
180
- Zerdüşlük: 50
- Zeyne'l-Abidin: 69
- Zeyneb Hânım: 268
- Zeynep Fulya Aday: 110
- Zeynep Karahan: 343
- Zeynep Sırma Gülân: 393
- Zeynep Taş: 134
- Zeyrek-zâde: 105
- Zeytunburnu İçesi: 193
- Zihni: 248, 271, 301
- Zilli (Evliya Çelebi'nin babası):
198
- Zincirlikuyu Çeşmesi: 227
- Ziver (H. XI. Asır): 220
- Ziver (H. XIII. Asır): 133, 286, 298,
434, 444
- Ziya Efendi: 489
- Ziya Paşa: 16, 144, 292, 303, 305,
306, 308, 363, 429, 473
- Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm (Es. Hu.): 71,
72, 161
- Zü't-Tavl (Es. Hu.): 32
- Zübeyde Hanım: 407
- Zühdi: 304
- Zühdi Bey: 480
- Zülâli: 250

II- TARİHLER İNDEKSİ

Hicri Tarihler

54: 153	843: 168, 417	900: 181	944: 190, 420	985: 129, 202, 420
70: 153	847: 255	901: 182	945: 191	986: 88, 203
77: 153	848: 93, 255	902: 182	946: 191	987: 119, 132, 203
80: 153	850: 174	903: 115, 158, 182	947: 94, 191	988: 128, 129, 204
89: 153	851: 167	904: 182	948: 156, 191	989: 204
90: 153	852: 168	905: 157, 182	949: 192	990: 122, 140, 204, 205, 420
150: 153	853: 120, 168	906: 182	950: 192	991: 205
164: 153	855: 169, 255	907: 182	951: 158, 192	992: 205
179: 153	856: 128, 170	908: 183	952: 116, 192	993: 205
193: 70, 416	857: 137, 171, 172, 173, 423	909: 183	953: 123, 158, 193	994: 157, 205, 420
204: 153	860: 175	910: 128, 183, 416	954: 126, 193	995: 116, 206
241: 153	861: 175	911: 183	955: 193, 431	996: 206
261: 165, 417	863: 174, 175	912: 183, 417	956: 107, 194	997: 206
470: 56, 490	865: 175	913: 183, 422	957: 116, 194	998: 116, 206, 420
561: 89	866: 175	914: 184, 451	958: 151, 194	999: 206, 428
562: 166	867: 175	915: 184	959: 88, 116, 195, 426	1000: 161, 206, 207, 319
585: 416	871: 175	916: 89, 184	960: 119, 195	1001: 207
591: 69	872: 176	917: 184	961: 116, 195	1002: 156, 207
604: 56, 166	873: 176	918: 115, 184, 256, 421	962: 120, 195, 454	1003: 93, 123, 161, 207, 208, 484
615: 166	874: 176	919: 185	963: 195	1004: 132, 208
672: 56, 87, 166, 416	876: 161, 176	920: 185, 416	964: 123, 161, 196, 450	1005: 106, 208
673: 453	877: 111, 176	921: 185	965: 196	1006: 208, 424
691: 417	878: 118, 160, 177	922: 123, 185, 419	966: 128, 140, 196	1007: 116, 140, 162, 209
699: 254	879: 177	923: 185, 186	967: 196	1008: 117, 209, 210, 486
704: 166	880: 177, 416	924: 186	968: 197	1009: 210
726: 169, 255	881: 450	925: 186	969: 197	1010: 210, 443
727: 166	882: 177	926: 115, 186, 256	970: 197	1011: 210
730: 459	883: 153, 177	927: 186	971: 149, 197, 198	1012: 210, 416, 418, 504, 507, 508
761: 169, 255	884: 178, 417	928: 187	972: 137, 156, 198, 422	1013: 210, 426
762: 123, 166	885: 154, 178, 417	929: 123, 187	973: 152, 198	1014: 162, 211
774: 166, 417	886: 157, 178, 256, 417	930: 187	974: 198, 199, 256, 422, 428	1015: 124, 211
791: 152, 166, 255	887: 178	931: 187	975: 120, 199	1016: 103, 211, 462, 463, 500, 501, 502
793: 167	889: 151, 179	932: 154, 187	976: 199	1017: 211
803: 167	890: 155, 179	933: 187	977: 200	1018: 211, 423, 425
812: 523	891: 155, 179	934: 156	978: 200	1019: 212
816: 255	892: 179	935: 115, 188	979: 200	1020: 212
818: 89	893: 156, 180, 419	936: 115, 188, 189	980: 201	1021: 154, 212, 486
823: 167	894: 143, 180	937: 189	981: 113, 201	1022: 212
824: 255	895: 180	938: 189	982: 93, 154, 157, 201, 202	
832: 520	896: 180, 419	939: 189	983: 202	
833: 167, 417	897: 156, 157, 180, 181	940: 115, 155, 189, 190	984: 202	
834: 167, 417	898: 160, 181	941: 152, 190		
835: 520	899: 155, 181	942: 95, 190, 421		
841: 167		943: 190		
842: 168				